

Конгрес **У**країнських **Н**аціоналістів

Змагатимеш до поширення сили, слави, багатства і величі Української Держави

НАЦІЯ І ДЕРЖАВА

e-mail: nacija@ukr.net www.cun.org.ua 22–29 серпня 2013 року № 34–35 (509–510)

З ДНЕМ НАРОДЖЕННЯ, РІДНА ДЕРЖАВО!

Україно! Ти для мене диво,
І нехай пливе за роком рік,
Буду, мамо, горда і вродлива,
З тебе дивуватися повік.

Ради тебе перли в душу сію,
Ради тебе мислю і творю.
Хай мовчать Америки й Росії,
Коли я з тобою говорю.

** * **
Україно! Ти моя молитва,
Ти моя розпуко вікова,
Гримотить над світом люта битва
За твоє життя, твої права.
"Україні", Василь Симоненко

Їх сподвигла на подвиг безмежна любов до України. Вони – її вірні сини, її герої – захищали честь і гідність нації, свободу рідної землі від потопу орд і наїзників, від звироднілої люті покручів і манкуртів. Їхнім ідеалом, найвищою ціллю життя була Українська держава, бо лише в ній, вірили українські лицарі, народ здобуде щастя й волю. Дарма, що шлях до неї був страдницьким і жертовним. Україна – понад усе!

Коли 24 серпня 1991 року волею Всевишнього постала незалежна Українська держава, тріумфували села і міста, раділи люди від Сяну до Дону, плакали ті, хто знав справжню ціну свободи й поминав полеглих у боротьбі за неї. Наша впевненість у прекрасному майбутньому була по-дитячому безхмарною. І лише згодом ми збагнули: незалежна держава – це та найвища цінність, яку нам доведеться щоденно захищати, може, навіть ціною власного життя, від агресивного сусіда, від його агентури, держава – це труд мозільний для тіла і душі, коли треба позбуватися "намулів іржавих", очищаючи спотворені сатанинською ідеологією наші душі, свідомість, спосіб мислення…

Цей многотрудний чин ми таки здійснюємо – з великими перешкодами, поблажливістю до зрадників, з соромʼязливою нерішучістю – рецидивом комплексу національної меншовартості – замість непохитної безкомпромісності, коли йдеться про відсіч ворожим намірам, – але таки ми йдемо. І наша дорога буде переможною. Віримо в це!

24 СЕРПНЯ – ДЕНЬ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Дорогі українці!
Конгрес Українських Націоналістів щиро вітає Вас з Днем Незалежності!

Щоразу ми зустрічаємо цей день, підбиваючи підсумки ще одного року життя нації, що розбудовує свою незалежну державу. І хоч шлях цей тернистий, Україна таки рухається вперед. Рухається, незважаючи на підступи ворожих українській державності сил, що намагаються втягнути Україну в неоімперські політичні й економічні структури Москви.

Сьогодні стоїмо на порозі доленосної події – підписання угоди про асоціацію із Європейським Союзом, яка відкриє нам можливість стати повноправним членом європейського співтовариства. Україна – велика європейська держава із талановитими працелюбними людьми і родючою землею. Відчуваючи велику відповідальність перед прийдешніми поколіннями українців, нині маємо зібрати всю міць нашої нації, аби дати рішучу відсіч ворогам нашого європейського майбутнього.

Переконані, що мудрість, наполегливість і віра у власні сили допоможуть українцям побудувати сильну суверенну національну державу.

Дорогі побратими! Зичу Вам здоров'я, міцного духу, невичерпного оптимізму й наснаги в нашій спільній українській справі!

Слава Україні! Героям слава!

Степан БРАЦЮНЬ,
Голова Конгресу Українських Націоналістів

Дорогі друзі і подруги! Дорогі українці!
Щиро вітаємо Вас з Днем Незалежності України!

Воля українців омита кров'ю незламних дочок і синів України. Воскресає дух народу до боротьби за свою Державу.

На 22-му році Незалежності маємо визнати необачні кроки та прогалини в стійкості й вірності національним ідеалам на шляху утвердження і зміцнення держави. Багатолітній досвід доказує нам, що приховані й відкриті вороги скористалися вибореними цінностями наших пращурів. Хмарою над Україною нависла трагічна небезпека духовного занепаду, а також екологічна і тоталітарна. Зміліла криниця любові й чистоти у щирості відносин і доброзичливості.

Збагнімо, що не маємо права згубити ті надбання, які прийшли у спадок з минулого. Варто подбати про формування моральності і духовності підростаючого покоління. Пам'ятаймо, що у єдності сила і міць народу.

З кожним роком, переступаючи через поразки, хай множаться здобутки і наближають нас до віковічної мрії.

Хай Господь пошле нам світло і відродиться дух волі. Віри нам, мудрості і прозріння! Здоров'я, сили і наснаги у боротьбі за українську Україну! Борімося – поборемо! Хай допоможе нам Бог!

Слава Україні! Героям слава!

Богдан БОРОВИЧ,
Голова Всеукраїнського Братства ОУН-УПА,
Марія СОЛОДЧУК, секретар

ВІТАННЯ

Делегатам Х Світового конгресу українців

Високоповажне зібрання!
Дорогі брати і сестри!
Вітаємо з відкриттям Світового конґресу українців!

Сьогодні розпочинає роботу ювілейний, Х Світовий конгрес українців, організації, яка вже майже півстоліття об'єднує багатомільйонну українську громаду по всьому світові. Важко переоцінити роль СКУ в гуртуванні українства в часи бездержавності, пропагуванні ідеї визволення української нації з лабет імперії зла серед вільних народів світу, в збереженні української ідентичності діаспорян.

У часи незалежної України Світовий конгрес українців активно впливає на внутрішню та зовнішню українську політику, ставши авторитетним голосом десятків мільйонів закордонних українців, з яким уже не можуть не рахуватися українські владоможці.

Конгрес Українських Націоналістів висловлює слова щирої вдячності делегатам Світового конгресу українців за невтомну шляхетну діяльність з консолідації української нації та розбудови Української держави.

Бажаємо плідної праці в спільній для нас українській справі!

З повагою, Степан БРАЦЮНЬ,
Голова Конгресу Українських Націоналістів

УРОЧИСТОСТІ

УГКЦ ПОВЕРНУЛАСЯ ДО КИЄВА

У неділю, 18 серпня, відбулася історична подія в житті Української Греко-Католицької Церкви – освячено Патріарший собор Воскресіння Христового у Києві.

Урочистості з нагоди знаменної події, яка відбулася в рамках відзначення 1025-річчя Хрещення України-Русі, розпочалися напередодні. 17 серпня, на Велику Всенічну, Глава УГКЦ Блаженніший Святослав (Шевчук) переніс у Патріарший собор мощі святих апостолів Петра, Павла та Андрія Первозванного, Папи Климента Римського та Мартина, які загинули на українських землях, святого священномученика Йосафата, блаженних священномучеників ХХ століття Миколая Чернецького та Йосафата Коциловського, які наступного дня було вкладено у престол собору під час освячення.

Чин освячення храму розпочався з обходу з мощами навколо собору, під час якого владика Йосиф (Мілян) свяченою водою окропив його зовнішню частину.

Звертаючись на проповіді до вірних та духовенства, Блаженніший Любомир (Гузар), Архієпископ-емерит УГКЦ, наголосив, що Патріарший собор є "символом єдності нашої Церкви". "Сьогодні – день радості. Коли я нині приїхав сюди, мене зустріли вірні з України, із Західної Європи, з Північної і Південної Америки, з Австралії. Ваша присутність, дорогі у Христі, присутність представників наших поселень, – перша підстава нашої радості", – сказав він.

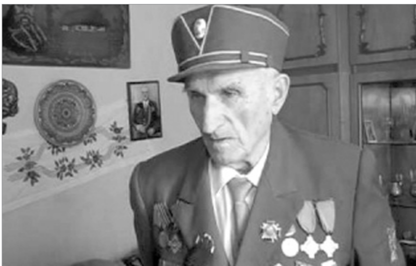
Закінчення на 2-й стор.

МНОГАЯ ЛІТА

ВІТАЄМО ПОБРАТИМА!

Голові братства ОУН-УПА
Карпатського краю Фотію
Володимирському – 89 років

Побратими з визвольних змагань бажають йому міцного здоров'я, незгасимої енергії і надалі бути в рядах будівничих Української Держави!

Фотій Миколайович Володимирський народився 1-го вересня 1924 року в смт. Вишнівець Збаразького району Тернопільської області в сім'ї робітників.

В 1943 році 19-літнім юнаком пішов у ряди УПА. Був призначений до першої сотні ройовим під псевдонімом "Муха". Ця сотня "Чіпа" діяла в районі Кременеччини. В червні 1943 року був поранений в руку і ногу під час бою з німцями в с. Колодно (біля Збаража). Після лікування перебував у СБ району. З наближенням фронту 1944 року був направлений в курінь "Наливайка" в курінну жандармерію. Пройшов з боями по Волині і Львівщині. Курінь направили на Холмщину проти польської Армії Крайової (АК). Перейшли лінію фронту і з боями в серпні 1944 року повернулися на Волинь. І знову рейд по Волині та на Львівщину, де в грудні 1944 року в селі Новиці Радехівського району був поранений гранатою в обиди ноги. Лікувався до 1945 року в селах Оглядів, Середопільці. 13 березня 1945 року був захоплений пораненим у селі Оглядів. Рік перебував під слідством у районній тюрмі м. Лопатин. У 1946 році засуджений на 10 років таборів. Відбував ув'язнення в Комі АРСР в Інті. Після закінчення "терміну" не мав права на повернення на Україну і 23 роки працював на вугільних шахтах Інти. Батьки виселені в Красноярський край. Батько помер по дорозі на одній з пересилок, а мати – в Красноярському краю на 95-му році життя. Від 1990 року – в рядах Братства ОУН-УПА. В 1994 році обраний Головою Братства ОУН-УПА Карпатського краю.

Пан Фотій радіє, що дожив до нашої Незалежності. Радіє за Українську Державу, хоч не все в нас гаразд в економіці і політиці, але якби довелося повторити той тернистий шлях – він би його повторив.

Слава Україні! Ґероям слава!

За Головну Булаву Всеукраїнського Братства ОУН-УПА

Богдан БОРОВИЧ, Голова
Всеукраїнського Братства ОУН-УПА,
Марія СОЛОДЧУК, секретар

* * *

Конгрес Українських Націоналістів сердечно вітає нашого друга Фотія Володимирського із 89-ю річницею його життя, яке завжди служитиме нам взірцем у боротьбі за кращу долю України та українців.

Все життя Фотія Володимирського – це приклад звитяги українського лицаря, для якого завжди Україна була понад усе, – і в роки визвольних змагань, і в концтаборах ГУЛАГу та на поселенні, і нині, коли молода Українська держава так потребує досвіду, мудрості та відваги нескорених ветеранів.

Ми пишаємося Вами, друже, і дякуємо за велику працю в імя Батьківщини. Зичимо Вам міцного здоров я, добра та щастя, довгих літ життя, яке Ви присвятили Україні.

З повагою, Степан Брацюнь,
Голова Конгресу Українських Націоналістів

УРОЧИСТОСТІ

УГКЦ ПОВЕРНУЛАСЯ ДО КИЄВА

"Цей день також особливий тим, що освячення храму відбувається у присутності єпископів нашого Синоду – представників нашої Церкви по цілому світу. Святіший отець Франциск прислав нам свого особистого представника, щоб ми краще відчули нашу вселенську єдність, єдність вірних нашої Церкви по цілому світі, що ми об'єднані в Господі, в Церкві, в нашому походженні", – підкреслив Блаженніший Любомир.

18 серпня, перед тим, як освятити престол, архієреї помили його водою з милом, червоним вином, рожевою водою. Трапезу помастили миром, після чого всередину престолу Блаженніший Святослав заклав мощі святих мучеників. Після освячення престолу свяченою водою окропили стіни собору з внутрішньої сторони. Власне цим і довершили чин освячення храму.

У Богослужінні взяли участь офіційні делегації від Римо-Католицької Церкви та Східних Католицьких Церков. Також на освяченні присутні були представники благодійних організацій. На прощу з нагоди освячення собору прибули вірні з усіх континентів світу, різних міст і сіл України. Загалом, як повідомив Департамент інформації УГКЦ, прибуло понад 20 тисяч прочан та понад 700 священиків. Вірні під час Богослужіння відновили хресні обіти.

Ввечері, в палаці мистецтв "Україна" відбулася Урочиста Академія з нагоди відзначення 1025-річчя Хрещення Руси-України і освячення Патріаршого Собору Воскресіння Христового у Києві. "380 років молитви і очікування, і цей день настав – наша Церква повернулася до Києва, – сказав у вітальному слові Глава УГКЦ Блаженніший Святослав. – Коли вчора прочани прибували на прощу, хтось з них мені сказав: "Як довго ми чекали на цей день!" Я почав замислюватися. Справді, на цей день ми довго чекали. Останнім Катедральним собором нашої Церкви у Києві був Собор Святої Софії. І саме цього року, коли ми освячуємо Собор Воскресіння, минає кругла дата – 380 років з того дня, коли нас було вигнано з собору і ми втратили Катедральний храм у Києві. Це сталося 12 липня 1633 року на свято Петра і Павла. І сьогоднішня Урочиста Академія буде ні чим іншим, як переказом історії повернення нашої Церкви до стольного града Києва". Предстоятель УГКЦ також відзначив важливість події освячення Собору, підкресливши, "що такими днями, як сьогодні, пишеться історія і нашого народу, і нашої Церкви".

Своє привітання з нагоди освячення Патріаршого Собору Воскресіння Христового надіслав Президент України Віктор Янукович. Вітальний лист зачитала радник Президента Ганна Ґерман.

Після цього на сцені палацу мистецтв "Україна" відбулася містерія "Київська Церква: час – події – постаті" за участю Крилосного хору священиків Львівської архиєпархії УГКЦ, Ансамблю старовинної музики під керівництвом Костянтина Чечені, Ансамблю барокової музики "Хорея козацька" під орудою Тараса Компаніченка, Ансамблю української автентичної музики "Божичі", муніципального хору "Київ", Академічної чоловічої хорової капели імені Левка Ревуцького, сестер Тельнюк, Ніни Матвієнко, гурту "Піккардійська терція" та інших. Автори сценарію містерії – Сергій Проскурня і Тарас Бабенчук.

За матеріалами
Департаменту інформації УГКЦ

На світлинах: під час освячення Патріаршого собору УГКЦ у Києві

Закінчення. Початок на 1-й стор.

ВІТАННЯ

З нагоди освячення Патріаршого собору

Ваше Блаженство!

Дозвольте висловити найщиріші вітання з нагоди освячення в столиці України Патріаршого собору Воскресіння Христового Української Греко-Католицької Церкви – ще одного світильника віри князя Володимира.

На київській землі згідно із "Повістю временних літ" Святий апостол Андрій провістив, що "на цих горах засяє слава Божа". І символічно, що Патріарший собор освячується у дні 1025-річчя Хрещення Київської Русі – свята всіх українців, в яких щодалі глибше зріє усвідомлення, що слава Божа має променіти з єдиної Київської церкви. Адже немає сумніву, що минулі велич і слава Києва були безпосередньо пов'язані з його Церквою. І завдяки їй місто на Дніпрових кручах змогло стати "матір'ю городів руських" і "новим Єрусалимом". Крім того, з постанням Патріаршого собору Українська Греко-Католицька Церква повертає до Києва скарб прямого спадкоємства Києво-Галицького митрополичого престолу.

Згадуємо і про те, що мрією православного митрополита Петра Могили та "унійного" митрополита Йосифа Рутковського було встановлення єдиного патріархату в Києві. Поділ України між Російською та Австро-Угорською імперіями, з іншого боку, перешкодили тому, щоб продовжити обговорення цього питання.

Та пам'ятаємо, що від половини XVIII століття, коли ми, українці, втратили свою державність, саме УГКЦ стала носієм національно-культурної та політичної ідентичності. І до сьогодні Церква гідно виконує свою пастирську місію, міцно оперту на київську духовну традицію й інтегровану в світову християнську спільноту.

У XX столітті ми зверталися до Бога по допомогу в здійсненні для нашої нації двох великих мрій. Перша – це утворення суверенної самостійної України. Героїчні змагання за власну державу тривали у 20-х, 40–50-х рр. Проте тільки наприкінці століття таке прагнення, за яке віддали своє життя багато людей, за Божою благодаттю стало реальністю: від 1991 року ми маємо свою незалежну Українську державу.

Багато зусиль для розвалу радянської імперії доклала міжнародна організація Антибільшовицького Блоку Народів на чолі з головою ОУН Ярославом Стецьком, що діяла у світі під гаслом "Свобода народам – Свобода людині". Син греко-католицького священика Ярослав Стецько був одним із найпослідовніших прихильників концепції Патріархату, про що свідчить активне і напружене листування його з цього приводу із Кардиналом і Патріархом Йосипом Сліпим у сімдесятих – на початку вісімдесятих років, дипломатичні перемовини з багатьма впливовими церковними і політичними речниками цього процесу.

Церква, оголошена Львівським псевдособором 1946 р. ліквідованою, вистояла в період переслідувань, організувалася в підпіллі, породила наступні покоління церковного проводу і вірних, повернулася на землі, де діяла і була знищена кілька століть тому, поширилася на нові терени поза межами України та дочекалася світлого празника Воскресіння у рідному краї – освячення на святій київській землі Патріаршого собору Воскресіння Христового УГКЦ.

Тож нехай з постанням Патріаршого собору у Києві почне здійснюватись друга велика мрія нашого народу – церковна, щоби наша Церква дістала повноту розквіту в створенні єдиного Патріархату обох гілок Київської традиції.

З повагою,
Голова Конгресу Українських Націоналістів
Степан БРАЦЮНЬ

Наші корпункти

Вінниця	Березовський В'ячеслав	(067) 258-55-71
Дніпродзержинськ	Чередниченко Олександр	(098) 242-54-87
Дніпропетровськ	Фурман Анатолій	(050) 695-83-48, (097) 243-71-72
Донецьк	Олійник Марія	(062) 337-23-48
Житомир	Ярмолінський Олег	(067) 702-63-37
Запоріжжя	Тимчина Василь	(0612) 67-31-82
Івано-Франківськ	Салига Роман	(0342) 3-11-35
Кіровоград	Тріщенко Віктор	(0522) 36-95-25
Київська обл.	Сахацький Олександр	(04597) 4-92-93
Київ	Шепетюк Юрій	(044) 278-63-89, 279-68-34
Кривий Ріг	Мельник Олександр	(096) 298-19-56
Луцьк	Хомич Іван	8-095-92-66-154
Львів	Динилиха Ігор	(0322) 38-67-63
Миколаїв	Салтиченко Михайло	(067) 942-64-71
Одеса	Ролінський Володимир	(095) 678-76-73
Полтава	Паламарчук Дмитро	(050) 171-63-49
Рівне	Бідюк Юрій	(050) 435-34-34
Севастополь	Проценко Володимир	(0692) 48-79-46
Сімферополь	Овчарук Василь	(0652) 29-77-43
Суми	Друзь Віктор	(096) 485-67-37
Тернопіль	Ткач Володимир	(098) 711-05-50
Ужгород	Сачко Олександр	(099) 053-48-69
Харків	Дяків Богдан	(057) 716-02-18
Херсон	Реуцький Іван	(097) 285-32-96
Хмельницький	Бенюк Ніна	(8096) 362-72-23
Черкаси	Савченко Максим	(067) 647-35-24
Чернівці	Лютик Віктор	(0372) 51-02-72
Чернігів	Рябченко Валерій	(04622) 4-38-81

ІНТЕРВ'Ю З ПОЛІТИКОМ

Іван ЗАЄЦЬ: "ЗА ДОЛЮ НАШОЇ ДЕРЖАВНОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНІ ВСІ, А НЕ ТІЛЬКИ ПОЛІТИКИ"

24 серпня – головне державне свято. Який вибір зробить Україна сьогодні? Наскільки оптимістичними є нині державницькі процеси? Де ми робили серйозні помилки? На ці та інші запитання ми попросили відповісти депутата Верховної Ради 1-4, 6 скликань, безпосереднього учасника підготовки та ухвалення ВР Декларації про державний суверенітет України, першого заступника голови УНП "РУХ" Івана ЗАЙЦЯ.

– День Незалежності – головне свято країни для кожного з нас. Наскільки цей день відчувається в суспільстві святковим?

– 24 серпня – день особливої гордості українців. В цей день 1991 року Україна стала незалежною. Українці знову стали державним народом. Власна державність і незалежність просто так не з'являються. Їх виборюють цілі покоління людей. І наша дорога до національної державності і незалежності рясно полита кров'ю мільйонів українських патріотів. Можливо, раз на тисячу років випадає народу нагода створити свою державу. Це вікно історичних можливостей завжди відчиняється на дуже короткий час. І до честі моїх побратимів по політичній діяльності, до честі всього тодішнього покоління українців така можливість не була згаяна. Творцями нашої держави, безумовно, є не тільки батьки-засновники – народні депутати, які голосували за Акт проголошення незалежності України, але й ті громадяни, які стверділи цей вікопомний документ на референдумі першого грудня того ж року. І тому за долю нашої державності відповідальні всі, а не тільки політики.

Кожного року відчуття святковості, незважаючи на всі теперішні життєві труднощі, вселяється у душі і серця дедалі більшої кількості громадян. Щороку зростає число тих, хто пишається, що він – громадянин України. Щоб переконатися в цьому, достатньо прийти в цей день на Хрещатик у Києві. Ви зустрінете там сотні тисяч веселих молодих людей. А щоб посилити почуття святковості серед всього загалу громадян, треба виробити традицію відзначення цього свята для кожного села та містечка.

– Які спогади залишила у Вас дата – 24 серпня 1991 року?

– Це був день дуже напруженої праці в парламенті. Усе було підпорядковане одному – проголосити незалежність України. А щоб це відбулося, потрібно було нейтралізувати протидію тих депутатів, які не бажали власної української державності. І зібрати до купи тих, хто хоче проголосувати за незалежність, але через різні причини вагається. Тому цілий день я провів у розмовах з депутатами від комуністичної більшості, переконував їх в історичності нашого кроку, брав участь у засідання Народної Ради – тодішньої опозиції у Верховній Раді, щоб виробити таку лінію поведінки, яка приведе до бажаного результату. Під час перерв виходив до людей на площу перед парламентом. А було їх там десятки тисяч. Зранку і до вечора вони тримали національний синьо-жовтий прапор і чекали тої миті, коли його внесуть у парламент як ознаку торжества історичної справедливості для українського народу, як символ визнання плідності боротьби попередників за святу справу – за власну державність.

Доля розпорядилася так, що я і В'ячеслав Чорновіл опинилися на чоловому місці під час внесення цього прапора у залу Верховної Ради. І мене переповнювала гордість за побратимів, за всіх українців.

А ще були пісні біля трибуни Верховної Ради. Із відкритих вікон парламенту летіло у світи "Ще не вмерла Україна...", "Ой, у лузі червона калина...". У вечірню пору був мітинг на Софійському майдані.

То були великі часи. І творили їх великі люди.

– Іване Олександровичу, Ви були безпосереднім учасником ухвалення Верховною Радою України Декларації про державний суверенітет України. Як Ви оцінюєте значення цього документа в новітніх змаганнях за українську державність?

– Декларація – це віха у новітньому українському державотворенні. З ухваленням Декларації ідея української державності і незалежності України нарешті оселилась у владних кабінетах. До того вона жила лише на велелюдних майданах України і в серцях зарубіжних українців. Боротьбу за українську державність у той час очолював Рух – громадсько-політична організація, а символом цієї боротьби, як і протягом всього XX століття, був синьо-жовтий національний прапор. Декларація ствердила Україну як суверенну національну державу, яка твориться на основі здійснення українською нацією свого невід'ємного права на самовизначення в річищі європейської традиції державотворення. Звідси – і єдина державна мова – українська, і державні символи – синьо-жовтий прапор та тисячолітній герб – тризуб.

Декларація визначила основні параметри Української держави. Водночас вона стала програмою її творення. Декларація, зокрема, приписувала запровадити громадянство України, створити власну банкову, фінансову, митну та податкову систему, безпосередньо здійснювати зносини з іншими державами, укладати міждержавні угоди і багато інших важливих речей для самостійного життя. Дуже важливим положенням Декларації стало утвердження права України мати власні Збройні сили. Саме це положення легалізувало політичну діяльність по створенню власної армії.

– Як Ви вважаєте, чому Україна, маючи природний та людський потенціал, досі не стала економічно могутньою державою?

– Наш дуже тернистий шлях до державної могутності гальмується й історичною спадщиною, і низкою суб'єктивних причин. Довгий час Україна перебувала в колоніальному ярмі російської імперії, а це не дозволяло створити відповідальну політичну та інтелектуальну еліту, так звану провідну верству нації. А отже набути досвіду самостійного державного життя. Тому доводиться вчитися на ходу, що призводить до багатьох помилок. У недержавні часи нація згубила цілісність у всіх своїх складових. Ця неповноструктурність нації не дозволяє забезпечити безперервний поступальний розвиток. Окрім цього, українська нація зазнала масштабного геноциду – голодомору 1932–1933 років. Потрібна ще велика робота з декомунізації та деколонізації нації, для духовного відродження народу. А це потребує люстраційного процесу, зокрема, для оздоровлення влади.

Складною проблемою для України є низька якість влади. Теперішня влада наскрізь інфікована персональною бізнесовою діяльністю очільників держави. У серцях багатьох представників влади відсутнє почуття Вітчизни. На кожному кроці доводиться стикатися з вражаючою непрофесійністю владоможців.

Суспільство дуже повільно позбувається психології раба. Багато хто воліє жити у злиднях, аби не докладати рук для змін. З іншого боку владна система спрямована на породження бідності, щоб люди думали лише про виживання.

Для перетворення України в економічно могутню державу потрібна значно якісніша влада (і правлячий її сегмент, і опозиційна частина), така, яка б суттєво на краще відрізнялася від теперішньої моральністю, професійністю, патріотизмом. Влада повинна мати волю і розуміння того, що державне регулювання економікою має відбуватися на сучасних світоглядних парадигмах, а саме, за моделями екосоціальної ринкової економіки, де урівноправлюються вимоги економічного, соціального та екологічного характеру. Олігархічний тип економіки слід замінити демонополізованою, конкурентною економікою, що потребує більше уваги до розвитку дрібного і середнього підприємництва.

– Де ми робимо серйозні помилки?

– Українська 'влада за двадцять років так і не відірвалася ментально від своєї комуністичної попередниці. Вона лише перефарбувалася та конвертувала комуністичний квиток у великі гроші, нечувано посилившись себе. Тому тривалий час вона не працювала над створенням цілісної повноструктурної економіки на сучасній технологічній базі, а ностальгувала за старими часами, журилася роками, що не вдається відновити порвані виробничі зв'язки з Росією та іншими країнами СНД. Але при цьому не забувала використати у своїх інтересах стару економічну базу. Під ці крокодилячі плачі за старими часами загублене сільське господарство, машинобудування, легка промисловість, нидіє літакобудування. Всіх втрат не перелічити. Нас згубила несамостійність владної та господарської еліти, її безмежна жадоба до самозбагачення. Така влада не здатна була оцінити вагу інформаційних технологій. Тому системних реформ не було проведено в жодній галузі. Великою помилкою політичної еліти стало її небажання утверджувати фермерський тип сільського господарства, що породило земельну латифундію, і як наслідок – деградацію села, традиційного господарського укладу.

– Пошук європейської ідентичності для України на сьогодні є чи не найголовнішим завданням нашого визначення про майбутнє. Від того, який вибір зробить сьогодні Україна, залежатиме її майбутнє. Що Ви скажете з цього приводу?

– Українці – європейська нація. Тривала ізольованість українців від Європи деформувала, але не зруйнувала європейську ментальність нашого народу. Тому європейський цивілізаційний вибір для українців є річчю природною, а набуття повноцінної європейської ментальності – стратегічно важливим завданням. Ще наприкінці 80-х на початку 90-х років одним з титульних гасел нашої боротьби за незалежність був клич "Повернемо Україну назад додому, в Європу". Таке прагнення українців пізніше оформилось у політику європейського вибору, яка закріплена в Конституції України та її законах.

Набуття європейської ментальності неможливе без інтеграції України в загально-європейські структури, зокрема в ЄС, а також в НАТО. Тому для нас надзвичайно важливим є підписання в листопаді у Вільнюсі угоди про асоціацію з ЄС. Тому Україна, насамперед, влада, має мобілізувати всі ресурси для підписання цієї угоди на Вільнюському саміті.

– Чи оптимістично Ви дивитеся на державницькі процеси, які відбуваються в Україні?

– Я є прагматичним політиком, бо – романтик. А тому вірю у щасливу зорю України. Наша країна перебуває у стані, коли теперішні політичні еліти мають поступитися місцем новій генерації. Людям патріотичним, високої освіти та культури. І саме в народженні нової вільної людини я бачу перспективу для української державності. І хай там як, а процес творення в Україні такої людини триває.

– То що робити нам, щоб повноцінно відчути, що День Незалежності – наше головне свято?

– Треба кожному своєю працею кріпити могутність своєї держави і безмежно любити її не тільки в добрі часи, а й під час негараздів. Україна – це наша Вітчизна. І ніхто за нас нашої роботи не зробить. І ніхто так не любитиме її, як ми.

Розмову вела
Зоряна НАГІРНЯК

ОФІЦІЙНО

ПРО ЖАЛОБНІ ЗАХОДИ У РОКОВИНИ ГОЛОДОМОРУ

Президент Віктор Янукович підписав указ "Про заходи у зв'язку з 80-ми роковинами Голодомору 1932–1933 років в Україні". Указ доручає Кабінету Міністрів створити організаційний

комітет з підготовки та проведення заходів у зв'язку з 80-ми роковинами Голодомору 1932–1933 років в Україні, а також розробити та затвердити у місячний термін відповідний план заходів.

Цим планом має бути, зокрема, передбачено проведення 23 листопада 2013 року – у День пам'яті жертв голодоморів – відповідних жалобних заходів за участю представників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадськості.

Указ вимагає від уряду підготувати програму досліджень (за участі НАНУ) теми голодоморів першої половини XX століття в Україні (Голодомору 1932–1933 років в Україні, голодоморів 1921–1922 років та 1946–1947 років в Україні).

Також Президент наказує уряду прискорити спорудження у Вашингтоні (США) пам'ятника жертвам Голодомору 1932–1933 років.

МЗС доручено провести тематичні заходи за кордоном і сприяти участі іноземних дипломатів у заходах в Україні.

Указ вимагає дотримуватися траурних заходів 23 листопада 2013 року: обмежити проведення розважальних програм, внести відповідні зміни до програм радіо й телебачення і приспустити державні прапори.

Державним ЗМІ України пропонується широко висвітлювати заходи до 80-х роковин Голодомору.

ШЕВЧЕНКОВА УКРАЇНА

ХАРКІВСЬКІ ДРУЗІ Й ПОСЛІДОВНИКИ ІДЕЙ КОБЗАРЯ II ПОЛОВИНИ XIX СТОЛІТТЯ

Ольга РІЗНИЧЕНКО

У Харкові ще за життя Шевченка серед освічених людей було багато прихильників його творчості, що не проминали можливості висловити поетові свою любов і повагу. Про один з таких випадків трагічного "пошанування" нашого Кобзаря мало хто знає сьогодні, хоч ця, майже детективна історія, наробила свого часу у Петербурзі багато галасу і особливо переполошила сумнозвісне III Жандармське управління, що опікувалось таємними антиімперськими організаціями.

Навесні 1850 року урядовець Оренбурзької прикордонної служби, харківець за походженням, Микола Левицький отримав листа від свого приятеля, магістра математики Харківського університету Миколи Головка. У листі в експресивній тональності молодий вчений писав про те, що ідеї поезій Шевченка запалили серця харківського студентства настільки, що вже більше тисячі з них готові стати під стяг боротьби із царатом за національне визволення. Левицький, який приятелював із поетом, переслав йому цього листа із Петербурга зі своїм коментарем про Головка. Він писав, що серед українців, які перебралися в ці місяці до Петербурга, він називав їх людьми, що їх без жалю можна обміняти на німців, вирізнявся один лише вчений із Харкова – Головко. "От правдива душа! – писав він поетові, – Як тільки зустрінемось, так і заведе річ про Шевченка, чоловік дуже розумний, пише в різних часописах." Але, додав Левицький: "Правдою він так і кида у вічі, що як би не попав на заслання, бо вже потрапив під нагляд поліції". На нещастя у Шевченка якраз у травні вийшла сварка з одним негідником-офіцером, і той зробив на Шевченка донос, ніби поет не носить солдатської форми і продовжує писати крамольні вірші.

У поета зробили трус в Оренбурзі, під час якого забрали папери і листи, між якими був і лист Левицького. Негайно у північній столиці оголосили алярм. Першим арештували Левицького, та він вдало і швидко викрутився. Для Головка ж ця історія закінчилася трагічно. От що писав з цього приводу жандармський полковник Левенталь, якому було доручено провести в нього обшук і арештувати: "По прибытии моем на квартиру магистра Головко и по объявлению ему, что он по Высочайшему Повелению арестован, таковой обещал немедленно одеваться. По осмотре маленькой темной комнатки его спальни, в которой никаких бумаг не оказалось, он вышел, чтобы достать белье. Вдруг я услышал крик квартального надзирателя: "Что Вы? Что Вы?" Я оборотился и увидел, что Головко держал в обеих руках пистолеты и прицеливался в надзирателя, который ретировался и тогда он прицелился в меня, выстрелил и захлопнул дверь; и сейчас же послышался второй выстрел. Я разламал двери и увидел его на земле в крови. Доктора, которые были призваны, нашли, что он выстрелил себе в рот и был уже мертв".

З листа Головка начальник 3-го Жандармського управління граф Орлов угледів, ніби у Харкові існувала велика, з тисячі молодих осіб, таємна організація, що готувала заколот проти царя й повалення імперії. Насправді ж це була, як потім переконалися слідчі, лише заповітна мрія талановитого математика й астронома з Харкова.

Микола Головко, син небагатого поміщика Вовчанського повіту Олексія Головка, народився в 1825 р., вчився в Харківському пансіоні Зимницької, потім – у Харківському університеті, в якому закінчив повний курс математичних наук в 1845 р. А 1846 року він склав іспит на магістра астрономії, 1847 р. – написав дисертацію "Про падаючі зірки", а 1848 р. – подав дисертацію "pro venia legendi" "Про поляризацію теплоти", яка була надрукована незабаром в Журналі Міністерства Народної Просвіти в 1849 р., ч. 2. Людина вчена і талановита, жив він тихо і смирно, бував тільки у славетного математика професора Остроградського – щирого українця, родом з Полтавщини, знав добре декілька чужоземних мов і мав на думці поїхати до Англії, щоб завершити там докторську дисертацію. Відомо про нього й те, що він одним з перших перекладав Шекспіра українською мовою, писав романтичні вірші й організовував у літературних салонах філософські вечори з обговоренням систем Канта і Гегеля. Та що символічно – пройде зовсім небагато в історичній перспективі часу і мрія-видіння зіркового астронома почне здійснюватися саме у Харкові….

Ще перед першим арештом разом з Тарасом Шевченком у 1844–45 роках на останній студентській квартирі в Петербурзі жило троє друзів: В. Ковальов, І.Гудовський і харківець М. Карпов. Незважаючи на те, що ці академісти були набагато молодші за Тараса Григоровича, вони міцно здружилися. Та найбільше серед них Шевченко уподобав художника Карпова, який добре грав на скрипці й співав. Поет і сам любив співати, маючи добрий голос. Часто з вікна будинку на 3-й лінії Васильєвського острова лунали чудові українські пісні. Під нас слідства у справі Кирило-Мефодіївського товариства жандарми не забули запитати в Шевченка і про Карпова.

"Карпов – учень Академії художеств, – відповів Тарас Григорович, – він і ще два учні жили зі мною на одній квартирі, і я був старший, то вони називали мене отаманом". По закінченні Академії художеств, на початку 50-х років, Михайло Мартинович Карпов повернувся до Харкова. Тут він служив учителем малювання у ветеринарному училищі. Листувався з Кобзарем, попри таємний нагляд жандармського ока популяризував його твори серед харків'ян.

Мешкав ще в Харкові в 40-х роках Павло Середа, багатий землевласник Харківської губернії, магістр історико-філологічних наук. Жив він, як слід вченому, самітно. Родиною для нього були професори і студенти, яким він часом допомагав. Свій рід Павло Середа вів від запорожця. Знав він особисто Тараса Григоровича Шевченка і вельми його поважав. Він мріяв одержати кафедру історії в Харківському університеті і написав історію України в 2-х томах, яку цензура заборонила. Середа з пересердя спалив рукопис. Не можна також, згадуючи щирих друзів Шевченка з Харкова, обійти увагою Дмитра Павловича Пильчикова, батька одного з перших дослідників радіоактивності і рентгенографії, винахідника диференційного термостата, сейсмографа, електричного фонографа Миколи Пильчикова.

Дмитро Павлович, учитель Харківської гімназії, був, як і Шевченко, членом Кирило-Мефодіївського товариства, але щасливо уникнув арешту. Славнозвісний український письменник Кониський, автор першої хронології життя і творчості Шевченка, добре знайомий з Пильчиковим особисто, ось що оповідав про велике діло, зроблене ним у пошану Шевченка і на користь усієї України: "Людина жива, чутка до всього доброго, вільного, прекрасного, людина жвава, перейнятлива, з душею поетичною з глибоким українським переконанням, з широкими поглядами і з історичною ерудицією – таким був Дмитро Пильчиков. Коло його гуртувались і безусі молодята, і люди дорослі. Живучи якось то в Одесі, він умовив Олену Іванівну Милорадович дати на національну справу вісім тисяч карбованців і сам одвіз їх в Галичину, яко фонд на організацію товариства імени Шевченка". Таким чином дійсним осадчим цього славного Товариства був харківський діяч Пильчиков.

Взагалі дякуючи такому осередкові освіти, як університет, прихильників Шевченка було тут ще більше, ніж в інших містах України. Для них Кобзар був завжди дорогим скарбом, навіть святинею. Так, "у заможній родині Алчевських – пише професор Микола Сумцов у статті "Шевченко і Слобожанщина", – книжка Кобзаря наче Св. Письмо лежала на видноті на окремому стільчику в розкішній оправі і з лампадою на стіні. Що така пошана до великого представника українського слова не була тільки зовнішньою окрасою заможного панського дома, а хоронилась в глибині серця, видно з того, що з цієї родини вийшли небіжчик, рано померлий славетний співець Іван Алчевський, що був головою московського українського музично-літературного товариства "Кобзар", і його рідна сестра, поетеса сього часу Христя Алчевська, – голосні відгуки великого вшанування Шевченка в Харкові в їх дитячі роки.

Щоб не забути, треба сказати, що ця родина Алчевських в часи своєї заможності і сили (70–80 роки) замовила славнозвісному скульпторові М. Я. Беклемишеву бюст Шевченка. Бюст був ним зроблений з мармуру надзвичайно гарно з мистецького боку." Він стояв у саду маєтку Алчевських у Харкові з 1898 до 1900 року. Аж поки не сталася трагедія, до якої був причетний міністр фінансів Вітте. Він обклав підприємства, копальні Олексія Кириловича Алчевського такими податками, що той розорився і з відчаю кинувся під поїзд. По його трагічній загибелі родина через нестатки вимушена була продати маєток у центрі Харкова, де збиралася вся українська інтелігенція міста, у тому числі автор "Самостійної України" Микола Міхновський, який, між іншим, зацікавив юну Христю модерною українською літературою і познайомив її з творчістю Лесі Українки і Ольги Кобилянської. Новий власник будинку, щоб уникнути неприємностей із поліцією, попросив родину Алчевських прибрати бюст з садка. Тепер він зберігається у Національному музеї Шевченка в Києві.

Знаємо про те, що дружина підприємця Христина Данилівна була одною з найактивніших організаторок недільних шкіл на Слобожанщині. А свою останню книжку "Буквар Южнорусскій.1861" Шевченко написав саме для навчання дітей у недільних школах. Про Буквар він писав харківському учителю А.Болдіну, цікавлячись, "що роблять наші недільні школи". Він виготовив рукопис свого "Букваря" у жовтні – на початку листопада 1860 року і 21 листопада отримав дозвіл на його друк. Книжку видрукували накладом 10000 тисяч примірників. І на початку січня Шевченко вже займався її розповсюдженням. Коштувала вона три копійки, мала обкладинку і 24 сторінки тексту. Розпочинається великою і малою азбуками, а за ними йдуть: букви для вправ, псалом -132, молитви із вступами-поясненнями, лічба, Піфагорова таблиця множення, тексти для читання "Дума про пирятинського поповича Олексія", "Дума про Марусю Богуславку", народні половиці. Так він реалізував ідею, яка обговорювалась ще у сорокові роки кирило-мефодіївцями: на грунті християнської релігії дбати про народну освіту.

19 березня 1861 року в Харкові молодь після панахиди у Мироносицькій церкві, (такі панахиди в цій церкві щорічно проходили аж до того, як Харків окупували радянські війська) улаштувала музично-літературний вечір на честь Т.Шевченка. За виручені гроші було закуплено шість тисяч "Южноруського Букваря", щоб поширювати його серед народу.

Влітку 1891 року на могилі Шевченка в Каневі чотири студенти з Харкова Михайло Базькевич, Микола Байздренко, Віталій Боровик та Іван Липа заснували таємне товариство Братство Тарасівців. Програмові засади цих ранніх самостійників були висловлені в рефераті, прочитаному під час Шевченкових роковин у Харкові 1893 року.

Так здійснилася наприкінці XIX століття у Харкові мрія-видіння магістра математики і астрономії Миколи Головка, за яку поклав він голову ще за життя нашого українського Пророка.

Дмитро ДОНЦОВ

Майже тридцять п'ять років панування Москви на Україні* виховали багато духовних яничар і між наддніпрянцями, і між галичанами. Ідея Бога – провідна ідея цілої нашої історії – умирає в їхніх обмежених мізках. У найкращому випадку замикають вони Бога в церкві, а в суспільному житті християнські ідеї, на їхню думку, не можуть відігравати якоїсь поважної ролі. Вони дуже журяться – у своїх програмах і писаннях, чи Україна має бути республіканська, демократична, тітовська, але мало їх обходить, чи має вона бути християнська? Їх дуже цікавить, чи в школах України має бути радіо, стадіон, тільки зовсім не обходить, чи мають у тих школах навчати закону Божого. Серед розбурханого моря новочасного безбожницького нігілізму непорушною скелею стоїть Шевченків "Кобзар".

У "Кобзарі" поняття Бога є наскрізь органічне, як у Старокиївській державі або в державі козацькій. Без тріумфу Правди Божої не уявляє собі Шевченко ні національного відродження України, ні життя в світі. Правда Євангелії – це для нього Євангелія Правди нашої, його правди, за яку карався, мучився, а не каявся. Під тим оглядом справа нації тісно пов'язана у нього зі справою тріумфу тієї Правди.

Бог Шевченка – це не абстрактне божество деїстів, а християнський Бог, Провидіння якого керує життям окремих людей і народів.

Такими є шляхи цього Провидіння: шляхи Господні – це таємниця, яку від віків намагаються збагнути уми людськості. Намагався зробити це і Шевченко, але був свідомий немочі плотського людського розуму, залишеного на самого себе. Поет стояв перед велетенською світовою загадкою. "Все йде, все минає" (Гераклітові – "панта ре, панта хей") "і краю немає… Одне зацвіло, а друге зів'яло, навіки зів'яло". Чому? Чому у тому вічному колообігу життя одні нації падають, а другі встають? Очевидно, особливо боліло й мучило поета це питання у відношенні його до України.

Властиво, він питав, не чому впала Україна, а – за що? Як християнин, знав Шевченко, що від Адама й Єви через Содом до Потопу і аж до того що передчував "іспиту вогнем", а не водою вже, який нашле на звироднілe людство гнів Божий, – все стається не тому що, а за те що. За чиїсь провини.

Каже поет: "Не нам діла Твої судити!", діла Божії. Хоч не раз виривався у нього крик розпачу за те, що, караючи зло, Господь надто довготерпеливий. Та з іншого боку знає: "Ти люті зла не дієш без вини нікому!" – ні окремій людині, ні народам. Його мужня душа відкидає полохливу ідею нашого XIX віку про безневинно скубану чайку при битій дорозі. Він шукає вини. Де ж він шукає тієї вини? Де шукає причини занепаду України, її гноблення, визиску, обернення в рабство, зну-

ДО 120-Ї РІЧНИЦІ ВІД ДНЯ НАРОЖЕННЯ ДМИТРА ДОНЦОВА

ІДЕЇ ШЕВЧЕНКА ПРО БОГА І НАЦІЮ

щання над людською і національною гідністю? Де шукає причини того, що "розкрадають мов овець" нас; що будь-який драпіжник (хижак. – **Ред.**) безкарно нападає на Україну, неначе "в бур'яні курча". Питає, за що сміє знущатися над нею, як над Яремою, всякий поганець, що "над козаком коверзував"?

Причину цієї національної катастрофи знаходив Шевченко насамперед в деґенерації нашої провідної верстви, в деґенерації пастирів. Від голови-бо риба смердить. Проти цієї верстви і звертається поет своїм картаючим словом. Звироднілі нащадки панства козацького, які за миску сочевиці продали займанцям право первородства у своїй землі, право правити нею, – ось хто завинив, на думку поета, за політичний, економічний і моральний занепад України.

У чому ж була їх вина? У тому, що "занапастили Божий рай" на Україні. У тому, що в країні, де кожного призначення було: "людей любити і Бога хвалити", розвели пекло. У тому, що насміялися з Христа і з Правди його. Червоною ниткою через усю поезію "Кобзаря" тягнеться ідентифікація двох понять: Євангелії Правди і Правди Євангелії. Згадує про одну, то зараз і про другу: "скрізь неправда, скрізь Господа лають"; "правдою торгують, Господа зневажають". Правда – це коли Йому одному: "жива правда у Господа Бога". Навчає – "путями добрими ходить, Святого Господа любить". Шукати людей, шукати правди – це у нього те саме, що "шукати Бога", Слово у нього є водночас – "кадило Істини" і "Божеє кадило". Наказує "молитись Богові одному, молитись правді"… Обидва ці поняття завжди йдуть у "Кобзарі" в парі. Іншої Правди, як християнської, він не знає.

Власне за те й упали всі нещастя на Україну, що відцуралася її провідна верства тієї християнської правди, з неї насміялась, її розіп'яла. За те, що члени провідної верстви тієї – "чужим богам пожерли жертви, омерзились", за те, що "жили лютими звірми, а в свині перейшли". Звірі і свині, або, як казав Сковорода (а його знав і вивчав Шевченко) – звірі і скоти, – ось у кого перемінилась колись блискуча старшина козацька на Україні, а, властиво, її здрібнілі душею нащадки, які в своїй душі "занапастили образ Божий, багном осквернили".

Такою була відповідь поета на питання, за що карались і мучилась його Україна, за що гинула. За гріхи своїх пастирів, не лише через якісь зовнішні причини. Грозив їй і нагадував: "Сама розіпнешся, твої сини тебе уб'ють". Бо не були це ті пастирі, не були це ті євангельські ігемони, яким Бог давав меча, щоб допомагали добрим і карали злих. Тому хоч і з болем у серці, але визнає, що "праведно Господь великий кайдани повелів кувать" на цей рід поганий. Чи не так воно було й раніше, чи не впала кара Божа на Єрусалим, коли його провідна верства почала складатися з Іродів, Каяф, фарисеїв або тих, що поробили з храмів вертеп розбійників? Які віддали Боже – кесареві.

Скажуть: таж каралися на Україні не лише "пани лукаві", а й народ? Певно, так і в Єрусалимі, який узяв невдовзі після розп'яття Христа римський цезар, також терпів народ. За що ж він терпів? За що терпіла вся нація? Пригадаймо, що та нація зродила із себе Юду, скорилася фарисеям, воліла розбійника Вараву а не Христа, коли останнього судили на смерть, ревіла мов несамовита – "розіпни його!". Пригадаймо, що багато у тому народі було тоді нікчем і боягузів… Річ у тім, що самого терпіння народу не достатньо, з точки зору християнства, для його спасіння. Цих терпінь вистачає тільки тоді, коли на них ідуть свідомо, в боротьбі за правду, – "імені Мого ради", з глибокою вірою в правду Христа. У євангеліста Луки читаємо, що у одному містечку привели до Ісуса всіх хворих і біснуватих. Ісус зцілив тільки кількох із них, не всіх! Зцілив тих, які вірували. Вірували в тріумф його правди, в його силу, яка їм допоможе. Ось тоді, коли запанує в народі пристрасна віра в правду, коли закріпиться воля битися за неї, тоді лише впадуть з нього ланцюги рабства. Доки ж цього не сталося, доки дають себе розкрадати шулікам, як овець або як в бур'яні курчат, доти не вийдуть з рабства. Стосується це і тих часів і наших. Каже поет: "Коли б не похилилися раби, то не стояло б над Невою отих осквернених палат" деспотів. Глузує: "Дрібніють люди на землі, ростуть і виситься царі". Не тому терплять люди, що гноблять їх царі, а тому їх гноблять, що дрібніють вони душею. Тому гноблять нащадків хмельничан, що не в Богдана – "не в батька діти" вдалися. Жили колись славні діди, що клали голови за правду, та лежать тепер, а над ними могили синіють… А онуки? Жито панам сіють! "Без озву!" Нараховує на Україні поет лише одного козака – протестанта із мільйонів свинопасів, які на все лихо і зло лише "дивились і мовчали та мовчки чухали чуби, німії підлії раби". Або робили, як той Ярема: "заплаче, та й знову до праці", у ярмо всякого хама, що над ним коверзував. І чого мали для себе "якогось раю бажати", коли вміли лише "в ярмі падати"? Кара впала на Україну – за провину усіх; на одних за те, що були катами, на других за те, що були рабами.

Встане Україна – читаємо в "Кобзарі" – коли ті, що оглухли й похилилися; що нагинались, бо не знали, як той Ярема, що крила у них за плечима виросли, коли вони пізнають, що не рабами створив їх Господь; коли увірять, що "небо дістануть, коли полетять", коли зірвуться до боротьби "за святую правду-волю", за волю Христа. Встане Україна, коли підростуть її малі діти і "на ворога встануть".

Коли таке прозріння, коли така віра спалахне в їх душі, тоді тільки вложить Господь до їх рук караючого меча своєї справедливості. Тільки тоді, коли в обороні нації, коли в обороні гноблених знову стануть Ґалайди і Хмельницькі. Тільки їхніми руками Господь "кара неправих, правим помагає".Залишиться Україна у рабстві аж доти, доки її "малі діти на ворога встануть". "Сім'ю вольну, нову", нову суспільність, в якій би панувала справедливість Божа, здолають вибороти лише люди вільні духом. Якими є ці люди? Це ті, каже Шевченко, що пізнають Правду Христа: "Пізнайте Істину, і Істина визволить вас!" Це ті, які зі своїх жил вицідять гнилу сукровату кров невільників, а наллють натомість живої, чистої, святої, козацької крові. Лише вони розірвуть кайдани.

Шевченко вживає вираз – "Свята Правда". Тому і вибороти її зможуть тільки люди "святої козацької крові", або, як каже, "лицарі святії". Хочете знищити неправду? То пізнайте правду і борітеся за неї! Це і є сенс його – "борітеся – поборете!". Коли за Його правду, то "вам Бог помагає". Як колись їхні предки, такі люди мають право благати Бога, щоб він "розв'язав наші руки рукою твердою своєю", щоб допоміг їм і тепер "стать на ката знову". Читаємо: "преподобні славлять ім'я Боже, і мечі в руках їх добрі, острі обоюду". Ось до чиїх рук дасть Бог свого меча, до рук "преподобних", або "святих лицарів", які зненавиділи зло і готові битися за його правду.

Лише таким допоможе. Лише тоді з неволі вирветься нація, думає Шевченко, коли з неї народяться вожді, не Юди та Іроди або прибічники Варави, не "донощики і фарисеї", які узурпують право стояти на чолі народу, а ті лицарі святії, які правду Божу проголосять правдою своєї нації. Їм, сильним духом, допоможуть і їх народові – небесні сили. Коло них, та їх справи "сторожа власне з того світу" не дасть розпинати їх країну. На їхній стороні боротимуться, ім. допомагатимуть "душі праведних і сила архістратига Михаїла", патрона Києва, що їхніми руками тут на землі знову переможе дракона. Руками тих, душі яких пропечені "огнем Божественного слова", яке у них "пламенем взялось і огнено заговорило". Руками тих, які, коли не можуть "серцем жити й Бога хвалити", мають в собі сили, щоб неправду "проклинать і світ запалити" очищуючим вогнем, – світ, що лежить у злі.

Таким та їх нації Бог допомагає. Їх рукою карає неправду і визволяє народи. Їх рукою перевертає поганські ідоли і винищує власних Датанів та Авіронів, які тужили за мамоною і за рабськими путами. Лише такі люди прищеплюють своєму народові віру у перемогу Божої Справедливості. Їх геройчна душа, їх віруюче серце, їх тверді руки знаходять допомогу вищої сили. Лише їх веде шляхом визволення нації Боже Провидіння.

Такою сильною й глибокою є Шевченкова концепція Бога і Нації.

Донцов Д. І. Туга за героїчним: Постаті та ідеї літературної України. – К.: Веселка, 2003. – 101 с.

* Йдеться про період з 1917 року, до того російська імперія асоціювалася з Петроградом (Санкт Петербургом) – Ред.

Акварель Т. Шевченка

АКТУАЛЬНЕ ІНТЕРВ'Ю

Степан ПАВЛЮК: "ДЖЕРЕЛОМ НЕСХИТНОСТІ НА ШЛЯХУ СОБОРНОСТІ УКРАЇНИ Є САМ НАРОД"

Кожного року, зустрічаючи День незалежності, мимоволі замислюємося: чому віками омріяна свобода, у боротьбі за яку проливалося стільки крові, на вівтар якої покладено життя найкращих синів України, долі багатьох поколінь, не стала вінцем наших надій і сподівань у новій демократичній державі? Чому й досі українці не почуваються повноправними господарями у власній хаті? І яке, зрештою, майбутнє має країна та її народ, яким можновладці із стертою історичною пам'яттю, але добре набитою кишенею відмовляють у минулому? Про це розмовляємо з директором Інституту народознавства НАН України, доктором історичних наук, академіком НАН, депутатом Верховної Ради України першого, демократичного скликання Степаном Петровичем Павлюком.

– Степане Петровичу, мені дуже хотілося б напередодні такого великого й довгоочікуваного свята говорити про великі здобутки України за 23 роки незалежності. Але на жаль… Як Ви оцінюєте те, що відбувається зараз у нашій державі?

– Знаєте, як на мене, ми вступили в фазу, коли кожен українець мусить дати таку оцінку. Щоб досягти чогось, маємо навчитися відділяти зерно від полови. Наскільки це важливо, можемо судити вже з того, як "верхи" намагаються нам засмітити цією половою очі. Насамперед слід правильно окреслити параметри досягнутого. Я почав би з того, що вже у перші роки незалежності народу повернуто його історичну пам'ять. З цього приводу прийнято ряд важливих державних документів, написано і видано чимало цінних наукових праць, у тім числі, й співробітниками нашого Інституту. Відкрито архіви, опубліковано цілі томи спогадів очевидців подій, що відбувалися в різні історичні періоди. Легалізація Української Греко-Католицької Церкви – особливо важливий чинник у розвитку демократії. Те, про що в Радянському Союзі не можна було навіть мріяти, в незалежній державі стало реальністю: люди дістали можливість задовольняти свої духовні потреби, не примішуючи до цього політику. Іншими словами, відокремлення церкви від держави з декларації перетворилося в дійсність.

Ефект важко переоцінити. Старше покоління укріпилося в вірі в історичну справедливість, молодше – дістало здоровий ґрунт для формування міцних національних засад у своєму духовному, інтелектуальному і суспільному розвитку. Адже діти, які боролися проти зневаги рідної мови на сходах Українського дому, діти, які першими відгукуються на різні суспільні негаразди, – всі вони народжені вже в незалежній Українській державі і разом з першим ковтком материнського молока одержали ковток свободи, який увійшов у їхню плоть і кров. Невипадково сьогодні властьімущі, намагаючись відмежувати сучасне українське суспільство від історичних коренів, від усього, що називається буттям нації, акцентують свою злочинну увагу на таких важливих аспектах, як мова, вивчення гуманітарних, зокрема, історичних дисциплін, вивчення традицій і звичаїв народу, а також дотримання їх.

Закінчення на 9-й стор.

СКАРБИ НАРОДУ

МИХАЙЛІВСЬКИЙ ЗОЛОТОВЕРХИЙ: *шлях у 900 років*

Історія незнищенного храму

Такий вигляд мав Золотоверхий собор наприкінці XVIII ст. (тоді в ньому було розташовано і чоловічий монастир)

Біля цієї одягненої в барокові шати будівлі, яка прикрашає центр Києва, не відчуєш подиху далекої минувшини, не торкнешся мурованих із плінфи дев'ятсотлітніх стін. Зайшовши усередину, не зустрінешся зі спрямованими на тебе з далекого XII ст. поглядами святих, розмальованих богомазами на стінах, стовпах, склепіннях. Щоб опинитися посеред майже первозданної старовини, ім'я якої – Київська Русь, потрібно йти до Софійського собору чи Кирилівської церкви. А тут все нове. Давньоруський собор, який пережив трагічний 1240 рік, був свідком поступового відродження древньої столиці за литовської доби, боротьби українського народу проти польського панування, пішов у небуття не так уже й давно. Його руйнування сталося не внаслідок ветхості, хоч і мав він вельми поважний вік. Тотальне нищення культових споруд у 1930-х роках торкнулося й архітектурної спадщини "матері городів руських". Серед назавжди втрачених пам'яток минулих епох – унікальна споруда Михайлівського Золотоверхого собору, збудованого, коли Русь ще пожинала плоди свого "золотого віку" – часів правління Володимира Великого та Ярослава Мудрого.

Зі смертю Ярослава Русь почала повільно, спочатку майже непомітно, хилитися до свого занепаду. На чолі держави почергово побували три Ярославових сини. Кожен із них продовжував розбудову стольного града Руської землі, прикрашав його новими церквами й монастирями. Хоч перевершити своїх попередників або, принаймні, зрівнятися з ними, вже ніхто не зміг. Засновані київськими князями монастирі ставали, як правило, родовими усипальницями: Андріївський (Янчин) (1086 р.) – для Всеволодовичів, Федора Тірона (1129 р.) – для Мстиславичів, Кирилівський (бл. 1140 р.) і св. Семеона (до 1147 р.) – для чернігівських Ольговичів. А на Михайлівській горі поруч із городами Володимира та Ярослава у другій половині XI ст. – на початку XII ст. постав "город Ізяслава – Святополка" (таку назву одержала в літературі ця укріплена частина Стародавнього Києва). Його ядром став один із найдревніших у Русі монастирів, який згодом одержав назву Михайлівський Золотоверхий. Заснований він у 1060-х роках, коли старший син Ярослава Мудрого великий князь київський Ізяслав (християнське ім'я Дмитрій) "постави манастырь святаго Дмитръя и выведе Варлама (із Печерського монастиря) на игуменьство къ святому Дмитрею", бо хотів зробити свій монастир вищим від Печерського, як зазначив літописець. У писемних джерелах тих часів згадуються три храми монастиря: Дмитрівський, св. Петра і Михайлівський Золотоверхий. Вони й стали усипальницями Ізяславичів. Як вважає частина дослідників топографії стародавнього Києва, збудована Ізяславом Дмитрівська церква була дерев'яною (стосовно них вживався термін "постави", а щодо кам'яних – "създа"). Перший кам'яний храм монастиря – церква св. Петра – було закладено близько 1085 р. старшим сином Ізяслава Ярополком. Наступного року в ще недобудованій "церкви святаго апостола Петра юже б? самъ началъ здати" був похований її фундатор. 1108 р. у монастирі "заложена бысть церкви святаго Михаила Золотоверхая, Святополкомъ княземъ". Зведений сином Ізяслава храм, як і церква св. Петра, нагадував Успенський собор Печерського монастиря, який у XII ст. став програмним для будівництва культових споруд Русі. Він мав солідні розміри, хоч і поступався за розмірами Софійському. Будівництво собору було завершено до 1113 р., коли "въ церкви святаго Михаила, юже б? самъ создалъ", знайшов останній притулок Святополк. За його назвою згодом і монастир став називатися Михайлівським Золотоверхим.

Собор являв собою хрестово-купольну шестистовпну тринавову будівлю з прибудованою з південного боку хрещальнею – невеликим чотиристовпним храмом (подібні хрещальні мали також Спаський собор у Чернігові та Успенський собор Печерського монастиря) і мав позолочену баню. (Вважають, що на той час позолочені верхівки мали Золоті ворота й Софійський собор.) Неоштукатурені зовнішні стіни храму були прикрашені викладеними з плінфи архітектурними елементами. Внутрішні – щедро покривали мозаїки та фрески зі слов'янськими і грецькими написами – незаперечне свідчення значної ролі в розписах руських живописців, зокрема видатного печерського художника Аліпія. Та найбільшої слави собор зажив завдяки розміщеній у ньому християнській реліквії – мощам св. великомучениці Варвари, привезеним із Константинополя дружиною Святополка, донькою візантійського імператора Олексія І Комніна Варварою.

Припускають, що згодом дерев'яна Дмитрівська церква була розібрана чи згоріла, а її ім'ям було названо храм св. Петра після добудови. Хоч існує й така думка, що всі три храми монастиря були кам'яними. Грунтується вона на відомостях про відкриття наприкінці XVIII ст. підвалин древніх храмів поблизу Михайлівського Золотоверхого собору. Також є свідчення XVIII ст., не підтверджені давньоруськими писемними джерелами, але цілком вірогідні, що монастир був обнесений кам'яною стіною. Адже він був для Святополка, котрий уже досить довго посідав київський стіл, вотчим. На той час "святая Софья, митрополья Руская" вже була обнесена муром, а наприкінці XII ст. кам'яна стіна з'явилася й навколо Печерського монастиря.

Доля Дмитрівського собору і церкви св. Петра після захоплення Києва монголо-татарами невідома, ймовірно, вони загинули 1240 р. чи були зруйновані в лихоліття наступних століть. Саме їм приписують випадково виявлені 1785 р. під час будування муру довкола монастиря підвалини стародавніх культових споруд. Михайлівський Золотоверхий собор значних пошкоджень не зазнав. Думається, що й сам монастир після падіння Києва не припинив своєї діяльності, однак за "темних віків" висвітлювати її було нікому. Писемна згадка про нього з'явилася вже після того, як литовський князь Ольгерд 1362 р. "изгна власть Татарскую" та посадив у Києві свого сина Володимира. Про цей монастир та його ігумена згадано в дарчій грамоті Печерському монастирю від 21 листопада 1398 р. 1416-го і 1482 рр. Київ зазнав спустошливих татарських погромів. Після погрому 1416 р. київські князі Олелько Володимирович та Семен Олелькович доволі швидко відбудували і продовжували розбудовувати місто. Зокрема, 1470 р. Михайлівський Золотоверхий собор знову згадано у зв'язку з прибудовою до нього кам'яної церкви Входу Господнього в Єрусалим. Значно тяжчими для монастиря, як і для всього Києва, стали наслідки погрому 1482 р., під час якого було захоплено і спалено київський замок, взято у полон київського воєводу. В цей час для древньої столиці настав період затяжної кризи, пов'язаної з безперервними татарськими вторгненнями у Київську землю та експансією в Україну Польщі, що стало на заваді ліквідації наслідків останнього погрому. Як і після 1240 р., пошкоджені 1482 р. кам'яні споруди саморуйнувалися під натиском часу та кліматичних чинників. Михайлівська церква також "опустела, и хвалы Божьи в ней не было". Лише 1523 р. згідно з грамотою Сигізмунда І монастир відновив свою діяльність.

Велична будівля собору привертала до себе погляди іноземців, які відвідували Київ. В їхніх записах збереглася цінна інформація про прикметні особливості храму, які можна віднести до часів його спорудження. В середині XVI ст. польський історик М. Меховський засвідчив рештки позолоти на банях Михайлівського Золотоверхого і Софійського соборів. А 1584 р. львівський купець Груневег записав, що баня собору "має яскраву позолоту, але краї даху навколо свинцеві...". Німецький посол до козаків Еріх Лясота після перебування в Києві 1594 р. записав: "Це прекрасна будова, в середині якої є округла баня, дах котрої позолочений; всередині теж прикрашена мозаїкою, а підлога викладена маленькими кольоровими камінчиками".

Упродовж першої третини XVII ст. Михайлівський Золотоверхий монастир став одним з оплотів православної віри. Після тимчасового переходу Софійського собору до уніатів саме у стінах Михайлівського собору 1620 р. єрусалимський патріарх Теофіл висвятив на православного митрополита архімандрита цього монастиря Іова Борецького та призначив кілька ієрархів православної церкви. Звідси ж по всій Україні поширювалися запальні послання Борецького на захист православ'я.

За митрополита Петра Могили у храмі було здійснено ремонтні роботи. Непряме свідчення про це міститься в нотатках Павла Алепського, котрий подорожував разом зі своїм батьком, антіохійським патріархом Макарієм III по Україні 1654-го і 1655 рр.: Михайлівська церква "дуже гарна та висока, з каменю, побілена вапном; її баня висока і вся позолочена". Це перше свідчення, що українські церкви почали білити. Цікаво, що Софійський собор, захопленню яким у Павла Алепського не було меж ("Подібної церкви, як св. Софія в Києві, нема ніде, крім її іменинниці в Царгороді"), ще не було повністю відбудовано. Західна його частина, за словами мандрівника, перебувала в руїнах.

Нова сторінка в історії монастиря пов'язана з меценатською діяльністю Івана Мазепи. В той час Україна переживала ренесанс своєї культури. Уперше після смерті Ярослава Мудрого з нечуваним розмахом відбувалося будівництво монументальних кам'яних споруд і водночас відновлювалися храми Княжої доби. Значних змін зазнав і Михайлівський Золотоверхий монастир. Коштом гетьмана було капітально відремонтовано і перебудовано у стилі українського бароко собор. Праворуч та ліворуч щодо нього були прибудовані бокові вівтарі святих великомучениць Катерини та Варвари. Разом із тим інтер'єр будівлі зберіг свій первісний вигляд. Після перебудови храм мав сім куполів. Також Мазепа подарував монастирю карбовану багатим рослинним орнаментом срібну раку св. Варвари вагою 32 кг.

Започаткована гетьманом розбудова монастиря продовжилася й за його наступників. 1713 р. поруч із собором з'явилася трапезна церква Івана Богослова, а вже за кілька років – у 1716–1719 рр. – над брамою в монастирському мурі постала дзвіниця. 1718 р. інтер'єр собору прикрасив позолочений іконостас, подарований гетьманом Іваном Скоропадським. Близько 1785 р. монастир був обнесений кам'яним муром. У XVIII-XIX ст. новим розписом замальовано більшість давньоруських фресок та мозаїк. Реставрація незамальованого стародавнього живопису почалася наприкінці XIX ст.

У такому вигляді собор дійшов до сумнозвісних 1930-х. У січні 1934 р. на XII з'їзді КП(б)У було ухвалено логічне рішення про перенесення столиці України з Харкова до Києва, "який є її природним географічним центром". Водночас за тих умов таке рішення означало вирок для архітектурного надбання минулих віків: у соціалістичній столиці хрести й бані церков були зайвими.

Для урядової площі обрали місце, де утверджувалася державність Русі і збереглися кам'яні свідки тих часів. Вони й мали поступитися місцем головним спорудам соціалістичної доби. На місці Михайлівського Золотоверхого монастиря було вирішено звести помпезні споруди ЦК КП(б)У й ВУЦВК. У наукових колах розуміли, якою втратою для вітчизняної та світової культурної спадщини є знищення такої визначної пам'ятки минулого. Так, завідувач музейного відділу Наркомату освіти РРФСР Ф. Кон, зазначивши, що "во всем мире сохранилось шесть-семь памятников этого стиля", писав наркомові освіти УРСР В. Затонському: "...обращаюсь к Вам с настоятельной просьбой о пересмотре состоявшегося решения и о разработке иного варианта постройки, который позволил бы сохранить мировой памятник искусства". Щоб надати "законності" акту вандалізму й перекласти відповідальність за нього на інших, було створено комісію з участю провідних учених, яка мала зробити висновок щодо монастиря. Нескладно здогадатися, в яких умовах працювали члени комісії, якому тиску піддавалися з боку влади. Так, за принципову позицію в захисті архітектурних пам'яток від знищення загинув у сталінських таборах відомий український археолог та мистецтвознавець М.Макаренко. Результатом організованого владою "дослідження" став вимушений висновок – що собор збудований переважно у барокові часи, а не в XII ст., і тому не

становить історичної цінності. Було ухвалено лише зняти зі стін мозаїки та фрески. Тоді член-кореспондент Академії наук СРСР Д. Анайлов та академік архітектури Г. Котов запропонували включити собор у комплекс урядових споруд і обіцяли реальне сприяння зі свого боку. "Все позднейшие пристройки к зданию, позднее XII в., могут быть удалены, что значительно сократило бы площадь, занимаемую зданием, остатки которого могут быть законсервированы, а мозаики и фрески оставлены на их местах, как прекрасный и редкий памятник художественной древности". Показовою є відповідь В.Затонського до Ф.Кона: "Имею из Киева сведения, что уважаемые специалисты из Художественной академии не помогают в организации снятия фресок и мозаик с киевского Михайловского собора, а, наоборот, затягивают дело. ...Тем временем ученые любители старья всячески добиваются сохранения собора в целости. Поскольку Вы этим делом интересуетесь, сообщаю, что вопрос о сносе собора решен. Может идти лишь речь о снятии мозаик и фресок. Чем дольше будет канитель, тем меньше останется времени для этой сложной операции. Может кончиться тем, что придется ограничиться лишь фотосъемками. Виноваты будут сами старьевщики".

Будівлі собору руйнувалися протягом 1934–1936 рр.: розбиралися бані й дзвіниця, були знищені срібні царські врата і рака св. Варвари, безслідно зник іконостас. Мощі св. Варвари було перенесено до Володимирського собору, де вони зберігаються й нині. Навесні 1936 р., мабуть, не будучи у змозі розібрати давньоруську частину храму, його висадили в повітря. Вдалося врятувати 45 м² мозаїк. Нині вони розпорошені по різних місцях: у Софійському соборі в Києві, Третьяковській галереї в Москві, Російському музеї в Санкт-Петербурзі.

Поряд, неподалік фунікулера, стояв ще один давньоруський храм – Василівська (Трьохсвятительська) церква XII ст., збудована як палацова на Великому дворі в "городі Володимира". Якщо, попри відчайдушні спроби зберегти Михайлівський Золотоверхий собор, його все одно було знищено, то про збереження Василівської церкви за такої ситуації не було навіть мови.

Ідея створення Урядового центру на місці древньої святині зазнала краху. До 1938 р. було збудовано лише одну споруду, через незадовільний вигляд якої подальше будівництво призупинили. На території монастиря уціліли лише обезголовлена трапезна церква та частина мурів. 1963 р. трапезну церкву Івана Богослова оголошено пам'яткою архітектури Української РСР. Через десять років територію монастиря включено в заповідну археологічну зону. Сам собор відновлено до 2000-річчя Різдва Христового в барокових формах XVIII ст. Відновлено, щоб ще раз нагадати про часи, коли держава Київська Русь була в змозі створювати такі споруди, розбудова яких була вже нам не до снаги протягом багатьох наступних століть.

Володимир ГРИПАСЬ,
історик, журналіст,
"День", № 87

ПРАВДА КЛИЧЕ!

КОЗАКИ-"ЗАХІДНИКИ"

Галичина "делегувала" за дніпровські пороги двох культових гетьманів і, не виключено, Богдана Хмельницького, зорієнтованого на Західну Європу

Іван КРАЙНІЙ

Дехто з не надто прихильних до українців істориків твердить, що запорізьке козацтво за духом і подобою було більше споріднене з донськими "побратимами", ніж "ополяченими" галичанами. Насправді ж запорожців, захисників української нації, з донцями, котрі завжди запопадливо демонстрували вірнопідданість правителям Росії, не пов'язували ніякі масштабні політичні проекти, крім ситуативних військових інтересів. Зате численні конфлікти між Запорізькою Січчю та Донським військом, зокрема й територіальні, часто призводили до жорсткого протистояння. Що вже казати про сучасних нащадків Стєньки Разіна, які пишаються своїми хронічними українофобськими настроями, за що кількох їхніх предводителів навіть оголошували в Україні персонами нон грата.

Натомість Західна Україна "делегувала" за дніпровські пороги таких культових козацьких провідників, як гетьман Дмитро Вишневецький – засновник Запорізької Січі та видатний полководець Петро Сагайдачний.

"СІЧОВИКИ" ЗЕМЛІ ГАЛИЦЬКОЇ

Не тільки в епоху розквіту степового лицарства, а й у сумні часи регресу західні українці всіляко оберігали славні січові традиції. Після тривалого, понад столітнього, застою, спричиненого поразкою гайдамаччини в Центральній Україні, саме в Галичині відродилася перша "Січ" зі статусом спортивно-культурно-просвітницького товариства, заснована 5 травня 1900-го Кирилом Трильовським у покутському селі Завалля. Новоявлені "січовики", котрі ревно дотримувалися історичних традицій та звичаїв козаків-запорожців, упродовж наступних трьох років уже мали свої осередки по всій Галичині, а також – на Буковині та Закарпатті.

Перед Першою світовою війною козацькі стяги об'єднували 80 тисяч відданих національній ідеї західних українців, здебільшого молодого віку. Активні учасники "Січей" невдовзі стали основою Легіону українських січових стрільців і головною військовою опорою Західноукраїнської Народної Республіки. Між іншим, реінкарнація козацтва на берегах Дніпра розпочалася значно пізніше, лише в 1918 році, коли український національний уряд зареєстрував статут першої київської "Січі". Щоправда, з приходом на печерські пагорби більшовиків ще не зміцнілий козацький рух на Наддніпрянщині накрила чергова хвиля занепаду. В Галичині, попри переслідування польської окупаційної влади, "Січі" вдалося протриматися до кінця 20-х років.

Заслуги галичан у відродженні козацьких ідей у першій половині XX століття високо цінують дотепер. "До мене і моїх колег – Івана Миронюка та Михайла Сегедина, співавторів науково-популярного видання "Козацтво і Західна Україна", яке нещодавно побачило світ, звернулися з проханням надіслати матеріали щодо діяльності "Галицької Січі" ініціатори створення експозиції козацьких куренів у розташованому на Хортиці Музеї історії запорозького козацтва, – розповідає прикарпатський дослідник, кандидат історичних наук Богдан Гаврилів. – І ми вже надіслали музейникам цікавий, подекуди ексклюзивний, ілюстративний матеріал до цієї книги, виданої передусім за сприяння науково-освітнього Центру українського козацтва імені Семена Височана при Прикарпатському національному університеті".

ГЕТЬМАНИ З ВЕЛИКОЇ ЛІТЕРИ

– Пане Богдане, про українське козацтво вже писано-переписано – від Миколи Костомарова до Володимира Грабовецького. Що змусило й вас із колегами взятися за цю ретельно досліджену попередниками тему?

– Знаєте, коли ми опрацьовували джерела, систематизували матеріал для книги, ілюстрованої понад трьомастами світлинами і розрахованої на широке коло читачів, котрі цікавляться героїчною минувшиною західноукраїнських земель, багато хто навіть з освічених наших краян не розумів, про що йдеться. "Козаки в Галичині? – скептично перепитували вони. – Ну що ви вигадуєте? Це все одно, що шукати сліди опришків на Запоріжжі". Та іронічний тон відразу зникав, коли я називав лише кілька прізвищ. Приміром, гетьмана Дмитра Вишневецького (відомого в українській народній творчості під іменем "Байда"). Він народився у селищі Вишнівець Збаразького району на Тернопіллі в XVI столітті і, як відомо, збудував на Дніпрі перше укріплення, що згодом стало базою Запорозької Січі.

Після успішного штурму турецької фортеці Іслам-Кермен у 1557 році Дмитра Вишневецького османці назвали ворогом №1 своєї імперії. Після поранення в одному з боїв під Сучавою зрадливі молдавські бояри передали його в Стамбул у подарунок султанові. Там гетьман відхилив пропозицію Сулеймана Пишного (до речі, його дружина, знаменита Роксолана, померла за 5 років перед тим) перейти на службу до турків і після жорстоких катувань був страчений 21 жовтня 1563 року. За свідченнями польської "Хроніки Мартина Бєльського", Вишневецького скинули вниз із фортечної вежі, але під час падіння він зачепився за гак, вмурований у стіну, і в муках провисів на ньому ще три дні, проклинаючи чужинецьку віру, доки його не пристрелили з лука.

Подвиги й героїчна смерть цього відважного гетьмана, вихідця з Галичини, котрий відстоював національні інтереси всіх українців, стали яскравою сторінкою літопису вітчизняного козацтва, аналогів якому немає у світі.

– Не меншої слави, як відомо, зажив ще один уродженець Галичини – гетьман Петро Сагайдачний.

– Так, він народився в сім'ї українського православного шляхтича в селі Кульчиці на Львівщині приблизно через 7 років після страти Дмитра Вишневецького. Передусім гетьман Конашевич-Сагайдачний уславився під час Хотинської битви, де в 1621-му об'єднані польсько-козацькі сили вщент розгромили 200-тисячну армію турецького султана Османа II. Ще раніше, в 1618 році, Сагайдачний, дійшовши з військом аж до Арбатських воріт, здійснив успішний похід на Москву, який закінчився перемир'ям між Росією та Польщею.

"ПРОЗАХІДНИЙ" ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ

– Тим часом діяльність обох цих гетьманів-галичан пов'язана переважно із Наддніпрянщиною, і вони, напевне, мало вплинули на поширення козаччини в рідних краях.

– Цей процес набув масового характеру дещо згодом, під час визвольної війни українського народу, очолюваної Богданом Хмельницьким. Варто зауважити, що його місце народження документально не підтверджено, хоча більшість дослідників таки віддають перевагу хутору Суботів на Черкащині. Немало прихильників має і версія щодо народження козацького полководця в замку міста Жовква на Львівщині, де йому навіть встановлено пам'ятну дошку "від земляків". Відомо, що там при дворі коронного гетьмана Станіслава Жолкевського мешкав його батько Михайло і вже звідти переселився до корсунсько-чигиринського старости Івана Даниловича.

У період піднесення національно-визвольної боротьби проти польського гніту, ще до приходу військ Богдана Хмельницького, в багатьох населених пунктах Галичини створювалися повстанські загони на підтримку єдинокровних братів-наддніпрянців. Вони нападали на польські гарнізони, аби здобуті трофеї передавати козацькій армії, що наступала зі сходу. Місцеві повстанці також допомагали штурмувати тутешні добре укріплені фортеці. Лави війська Богдана Хмельницького поповнили тисячі галичан із таких відомих повстанських центрів, як Зборів, Збараж, Бережани, Бучач, Теребовля та інші.

Історичні джерела також свідчать, що суттєвий вплив на покозачення західноукраїнського населення мало збройне повстання прикарпатців під проводом Семена Височана, якого називали ще "Хмельницьким Галицької землі". Його 15-тисячне військо в 1648 році здобуло міцний опорний пункт польської шляхти в передгір'ї Карпат – Пнівську фортецю. Згодом Височан воював на Придніпров'ї під проводом Івана Богуна, відзначився при обороні містечка Лисянка на Черкащині й удостоївся звання козацького полковника.

– Про руїни Пнівського замку і спроби його відновлення читачам відомо з інтерв'ю знаного івано-франківського архітектора-реставратора Зеновія Соколовського. Мабуть, не кращі справи й з іншими історичними об'єктами Прикарпаття, пов'язаними з козацькою добою.

– Час та людська байдужість, на жаль, докладаються до руйнації замків, фортець та інших історичних місць того періоду: рятувати вдається одиниці з них, втрачаємо – десятки. Значно краща ситуація зі збереженням пам'ятників визначним козацьким діячам. Напевне, тому, що майже всі вони виготовлені не так давно – впродовж минулого століття. Приміром, на Івано-Франківщині встановлено чотири пам'ятники й бюсти Богдану Хмельницькому – в селах Залуква Галицького, Тижилів Калуського та Нижнів Тлумацького районів і в селищі Ланчин. Був іще п'ятий – у селі Горохолино Богородчанського району, але його спіткала лиха доля.

Цей пам'ятник, дещо зменшена копія знаменитого монумента гетьману на Софійській площі в Києві, – особливий. Його у 1967-му виготовив місцевий столяр Степан Удут – із чого б ви думали? – з дерев'яних липових брусків. Він мені розповідав, що спершу зварив у кузні металевий каркас, а потім удома під навісом упродовж року монтував із дерев'яних брусків і досить точно відтворив фігуру гетьмана на баскому коні. Роботу горохолинського майстра урочисто встановили біля колгоспної контори, і, мабуть, стояла б вона дотепер, якби не схопився КДБ. Радянські спецслужби пригадали, що Степан Удут належав до ОУН-УПА і відбував покарання на засланні, тобто залишався для кадебістів ворожим елементом. До того ж, горохолинський Богдан Хмельницький теж виявився "політично неблагонадійним", позаяк указував булавою не на московський Схід, як київський оригінал скульптора Михайла Мікешина, а на європейський Захід. Отже, за наказом компартійної влади його таємно знесли і знищили в середині 70-х років минулого століття. Залишилася лише світлина того пам'ятника, виготовленого талановитим народним умільцем і нескореним українським патріотом.

"УМ"

ВИДАТНІ УКРАЇНЦІ

ШЛЯХАМИ ФРАНКА У ВІДНІ

Австрійський період життя: ретроспектива

У мене було дванадцять годин на те, аби пройти, відчути та заглянути у минуле. У той період франкового життя, який пов'язаний із новими науковими звершеннями, захистом дисертації та навіть кандидуванням до Австрійської державної ради. На жаль, у прокладеному маршруті, далеко не всі пункти вдалось відвідати. І не через відсутність часу, а через те, що їх вже не існує...

"НЕЗНАЙОМЕЦЬ У ЧОРНОМУ ЕЛЕГАНТНОМУ ПЛАЩІ"

На Північному вокзалі зранку 7 жовтня 1892 року зауважили незнайомця – "середнього зросту чоловіка у чорному елегантному плащі, при капелюсі й краватці, з великими валізами в руках". Він вийшов з потяга Львів-Відень, гречно відмовився від вокзальних носіїв і сміло попрямував до станції візників. Мабуть, не вперше у Відні. Назвав адресу й диліжанс рушив – спершу до Дунайського каналу, через Шведський міст, а тоді, без поспіху, до старого міста. До Відня приїхав Іван Франко...

Через кілька днів український письменник та публіцист Михайло Павлик отримає листа від друга Івана, з яким разом створили Русько-українську радикальну партію: "Дорогий друже! Шлю Вам поздоровлення з Відня. Мій адрес: Wien, 1, Wipplingerstrasse, № 26, 1 Steige, 4 Stok". Саме за цією адресою Іван Франко винаймав помешкання з товаришем зі Львова, майбутнім відомим літературознавцем та академіком АН України Василем Щуратом. "У цьому помешканні він не раз зупинявся й пізніше, під час наступних своїх приїздів до Відня", – пише Василь Савчак. Цей будинок, тепер позначений меморіальною таблицею із надписом "У цьому домі жив у 1894 році великий поет та учений Іван Франко", міститься неподалік головного корпусу університету.

ВСТУП ДО ВІДЕНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Саме університет був основною метою його переїзду до Відня, одного з найпотужніших наукових центрів. Позаяк із Львівського університету, який тепер має ім'я Франка, студента Івана вигнали – всі дороги наукової кар'єри там йому були перекриті. Ще у листі до дружини 10 серпня 1891 року Франко писав про пораду професора Смаль-Стоцького щодо докторантури: "Тут, у Львові, я би Вам не радив подавати, тут Вам будуть робити перепони...". Й сам Франко про тодішню ситуацію писав не найкращим чином: "Львівський університет аж ніяк не був тоді світильником у царстві Духа; щобільше, можна його було б порівняти з закладом для культури безплідності... Я пристрасно прагнув знання, але одержав тільки мертвий крам, а його треба було проковтнути, якщо бажалося цісарсько-королівську посаду". Через "соціалістичний процесс" австрійської бюрократії 1877–1878 року Франкові не дали закінчити університет.

"Такого випускника у Львівському університеті не хотіли мати", – пояснює нам філолог та франкознавець Святослав Пилипчук. Тому, щоб захищати докторат, він їде до свого знайомого професора-мовознавця Степана Смаль-Стоцького у Чернівці. І вчиться у Чернівецькому університеті один семестр. А після завершення думає про тему докторської дисертації. Але з ким її узгоджувати? Єдиним керівником міг бути Омелян Огоновський, до якого Франко звертається з темою "Поетична поезія Тараса Шевченка", яку, звичайно, відкинули. Адже йшлося про "табу" – ідею національного відродження та державності. Огоновський боявся та відмовив Франкові. "Згодом він звертається з іншою ідеєю про релігійну поезію, – продовжує розповідати Святослав Пилипчук, – передовсім про релігійні пісні, однак і тут Огоновський не зміг ні чим допомогти, адже був некомпетентним у цій справі. Тому Франко вирішив проконсультуватися з Драгомановим, який в той час перебував у Женеві. У листовому режимі вони навіть узгодили план дисертації. Але і ця тема не пройшла".

Третя тема присвячена Івану Вишенському. Франко захопився цим письменником-полемістом – написав грунтовну монографію, де проаналізував його творчість та життєвий шлях. І знову поразка – тему відхиляють. Франкові довелося шукати інше рішення. За порадою колег він їде до Відня, де мав контакти зі славістом Ягичем. Нарешті! Нарешті узгодили тему: "Варлаам і Йоасаф – старохристиянський духовний роман і його літературна історія". Франко здає кандидатські іспити: латину, філософію... До речі, є один курйозний момент, який Франко описує в листах до Драгоманова. Начитавшись різних книжок, на одному іспиті Франко згадав про так звану золоту та срібну латину. А це було темою докторської дисертації професора, що приймав іспит. Той, звичайно, почав його випитувати. Франко сказав: "Було соромно, але якось викрутився". Вступив.

Порадившись із дружиною, він бере відпустку у польському виданні "Kurjer Lwowski", де працював журналістом, і остаточно переїжджає до Відня. Тоді, повний сумнівів та тривоги, він навіть не здогадувався, що згодом займе почесне місце серед докторів філософії Віденського університету.

АВСТРІЙСЬКИЙ ПОЛІТИК?

Але Франко бачив у докторатi ще й інші перспективи: "Докторат був би важливий для мене хоч тим, що він дає права політичні (право голосування і вбирає мості до парламенту)". Відень 1892–1893 років спричинився до вибору Франком свого місця у політичному процесі тих років: він зближується з представниками європейських країн політичних та суспільно-громадських рухів, зокрема – стає "гострим і вкрай упертим" другом лідерів тогочасної австрійської соціал-демократії – Віктора Адлера та Ернеста Пернерсторфера. І саме у Відні Франко познайомився із майбутнім президентом Чехословаччини Томашем Масариком.

Як відомо, пізніше Франко тричі кандидував до австрійської Державної ради. "Але досконале законодавство та адмінресурс допомогли йому провалитись на цих виборах, – пояснює Святослав Пилипчук. – Франко вважав, що завдяки своїй працелюбності та знанням законів може щось змінити у галицькому суспільстві". Але такої нагоди не трапилось. Він прагнув підіймати українську справу, ходив на "Віденську Січ". Але мав прикре враження, тому що "всі думали, як після зібрання піти на пиво, а не вирішувати конкретні справи".

ДОКТОРАНТУРА

У травні 1893 року дисертація "Варлаам і Йоасаф. Старохристиянський духовний роман і його літературна історія" була завершена. У цій праці він покликається на доступну європейську літературу, використовує багато німецькомовних джерел і навіть східну літературу. У цьому дослідженні Франко висунув тезу, що, попри величезну популярність старохристиянського роману про Варлаама і Йоасафа, він має східне походження, що первісно це був мотив давньоіндійської літератури.

У той час Франко пише до своєї дружини: "Не хотів я писати тобі, поки не скінчу своєї роботи, та отсе, Богу дякувати, скінчив і віддаю нині. В неділю буду в домі у Ягича... У нас тут погода прекрасна, вчора увечері перепав легенький дощик. У неділю з одним поляком був я у Ляксенбургу, кілька миль за Віднем, де є величезний цісарський парк і замок цісаря Франца І на острові, довкола обведений ставом... Та про се треба усно оповідати, бо писати ніколи. Впрочім, не буваю ніде, переважно сиджу в хаті і працюю...". У Франка дещо покращилося матеріальне становище. Його п'єса "Украдене щастя" отримала премію на конкурсі львівського журналу "Зоря", яку автор подав до постановки у львівському театрі.

Іван Франко склав іспити з відзнакою: "Значить, моя задача сповнена! Приходиться тепер зачекати тільки на промоцію, т. є. торжественний акт, на котрім об'являть публічно уділення такому-то степені доктора, після чого вручать і диплом...". Промоція відбулася 1 липня. Опівдні відбувся офіційний акт присудження Франкові ступеня доктора філософії, а опісля професор Ватрослав Ягич влаштував традиційний у таких випадках "Комерс славістів". Про те, як відбувся він, розповів сам Франко у листі до дружини Ольги: "Ягич був дуже веселий і говорив пару разів промови. Крім нього, були: проф. Іречек, проф. Краль з Празького університету, багато хорватів. При кінці прийшов проф. Крумбархер з Мюнхена – автор візантійської літератури, котрий розмовляв зі мною про "Варлаама і Йоасафа" і обіцяв прислати мені працю свого товариша Е. Куна про сю тему. Промов було багато, між іншим і мене заставили говорити по-українськи".

Він запросив своє товариство на святкування у віденський парк "Пратер". Звідти, під натиском тих же друзів, посилає телеграму до газети Kurjer Lwowski, і вже наступного дня, 2 липня, у вечірньому випуску газета під рубрикою "Хроніка" повідомила львів'ян: "Докторат філософії здобув 1 липня цього року у Віденському університеті Іван Франко, наш шановний товариш і співробітник, справжній українець і знаменитий дослідник слов'янських справ"...

Відбулося. Захистив.

"Це протиріччя, – каже професорславіст Віденського університету Штефан Сімонек, що досліджує творчість українського літератора. – Чому в Галичині захистити дисертацію було неможливо, а в самому центрі Австрійської монархії він не тільки закінчив навчання, а й отримав ступінь доктора?".

ПРЕСА

Після свого перебування у Відні Франко стає постійним співробітником багатьох австрійських періодичних видань: Die Presse, Die Zeit, Osterreichische Rundschau, Zeitschrift fur osterreichische Volkskunde, Die Waage, Arbeiter Zeitung, Neue Revue, Aus fremden Zungen. Особливо тісні контакти налагодилися у Франка з тижневою газетою Die Zeit, з якою він співпрацював упродовж двох десятиріч, до кінця днів своїх. В особі Франка провідна віденська газета мала мудрого, аналітичного публіциста. А для Франка газета Die Zeit була тим виданням, де він, австрійський громадянин і провідний український діяч, міг висловити те, чого йому ніколи не могла б дозволити тодішня провінційна галицька преса.

Після свого докторату Франко ще не раз був у Відні: у 1895, 1896, 1898, 1900, 1902 роках... Це, зокрема, були виїзди з приводу його габілітації на посаду доцента Львівського університету (тодішнє міністерство освіти під шаленим тиском галицького намісника Казимира Бадені так і не дало дозволу доктору філософії Івану Франкові обійняти кафедру української літератури), участь у зібраннях австрійських соціал-демократів, у зборах товариства українських студентів "Січ", робота у віденських архівах і бібліотеках...

"Востаннє Франко побував у Відні своєї трагічної весни 1909 року, – пише Василь Савчак, – проїздом до курортного містечка Ловрань на побережжі Адріатичного моря. Хворий письменник намагався вилікуватись від невиліковного на той час паралічу рук. Тим же шляхом, знесилений хворобою, у супроводі спішно викликаного зі Львова сина Андрія, повертався він додому – через Відень і Краків..."

14 серпня 1915 року, у часи Першої Світової війни, Франко пише свій останній лист до Відня, до професора Ватрослава Ягича: "Вельмишановний пане раднику! Передовсім шлю Вам сердечне вітання після жахливого часу (Франко має на увазі російську окупацію Львова. – **В.С.**). Цього разу зима мене сильно виснажила й дуже ослабила. Але, Богу дякувати, моя сила духу не постраждала... Залишаюся з глибокою пошаною, д-р Іван Франко".

ПАМ'ЯТЬ

Останнім пунктом призначення маршруту став пам'ятник Франкові у Відні. Погруддя розташоване на Postgasse, біля церкви Святої Варвари, поблизу Дунаю... Скульптор цього погруддя – український митець, заслужений діяч мистецтв України – Любомир Антонович Яремчук. "Цією темою я горів ще з студентських років. Намагався вникнути в суть його творчості і навіть взяв тему дипломної роки "Іван Франко в Дрогобичі". Їздив часто в ті краї, він був мені близький по духу", – розповів скульптор.

Хоч ця ідея давно "квасилася" серед автрійсько-українського товариства, реальні кроки запропонували Борис Ямінський та Василь Пилипчук. "Ми ходили по Відню, думали – де найкраще місце. Вирішили біля церкви Святої Варвари. Я хотів навіть площу цю запропонувати назвати площею Івана Франка. Але нам було відведено лише конкретне місце – 2 на 2 метри, більше не було де рухатися. Генеральний вікарій української греко-католицької церкви в Австрії Олександр Остгайм-Дзерович взяв на себе функції оргкомітету. Підключилося посольство – Василь Пилипчук, Макаревич. Ми обговорили варіанти, затвердили в колах демократичних. Тоді мені здалось, що австрійська бюрократія ще гірша за українську, – згадує Любомир Яремчук. – Я зробив усе, що від мене залежало. Це простір, в якому працює художник. Все решта – доля".

Зараз площа, на якій стоїть погруддя, стала місцем зібрання української громади у Відні, яка, попри бурхливе австрійське життя, пам'ятає своїх героїв.

Олеся ЯРЕМЧУК,
"День", Київ-Львів-Відень

АКТУАЛЬНЕ ІНТЕРВ'Ю

Степан ПАВЛЮК: "ДЖЕРЕЛОМ НЕСХИТНОСТІ НА ШЛЯХУ СОБОРНОСТІ УКРАЇНИ Є САМ НАРОД"

Я навіть назвав би це контрреволюцією до української революції 90-х років минулого століття. Але попри все, досягнуто найголовнішого – створено базу для побудови самостійної незалежної держави, і передусім – базу, яка дає можливість провадити весь процес законно на основі Конституції. І більшість населення, гадаю, це розуміє, бо, за даними соціологічних досліджень, які проводять такі серйозні інституції як, наприклад, Центр імені Разумкова, попри катастрофічну дискредитацію держави владними структурами, несправедливість, злодійство, корупцію, всупереч зубожінню населення та політичним кризам, 80–85 відсотків наших громадян ратують за незалежність своєї держави. З цього курсу їх не може звернути навіть деструктивний і образливий для гідності народу режим.

– Іншими словами більша частина українців усе ж проводить розмежування між державою і бюрократією, країною і владою?

– Так. А хто ще цього не зробив, мусить навчитися, щоб не дати собі остаточно задурити голову.

– Дивна річ, але почерк теперішніх "запудрювачів мізків" і радянських пропагандистів та агітаторів дуже схожий. З цього приводу пригадується вислів Уїнстона Черчіля: "Більшовизм – це не політика, а захворювання. Коли він, як і всяка важка хвороба, нарешті відступає, люди ще довгий час не можуть прийти до тями. Мине немало часу, перш ніж їхні очі знову засвітяться розумом".

– Справді, люди які зараз уособлюють владу в Україні, серйозно вражені цієї інфекцією. Проблема полягає в тому, що ми з самого початку не завершили переходу від тоталітарного суспільства до демократичного. Ми еволюціонували, але не повалили систему до кінця. Натомість залишили в апараті влади людей, які не здатні мислити, та й не хочуть. Команда, яку очолює Віктор Янукович, виконує певну програму, що по суті є калькою більшовицької програми щодо України. Невипадково ми час від часу нібн опиняємося то в 20–30-х, то в 40–50-х роках минулого століття. Візьмемо для прикладу запрограмовану русифікацію. І хоча в незалежній державі таке засилля іноземної мови виглядає щонайменше дико, в нас це стало державною політикою. Осередками русифікації стали міста, на які особливий вплив мають засоби масової інформації, особливо телебачення, по якому, через куплені провладними структурами й особами канали, весь цей бруд виливається на наші голови. Найприцільніше він скеровується на молодь, дітей. Основним ідеологом президентської влади є Дмитро Табачник – людина, вихована більшовицьким режимом і настільки просякнута цією ідеологією, що сприймає все українське не тільки як чуже, а й як вороже. Вихолощення із шкільних підручників будь-якої інформації, яка підтверджує автохтонність українського народу, його велич, історичне коріння, розповідає про його героїв, його святих, його державних мужів, є прямим підтвердженням цього. Адже на чистому листі, у який планують перетворити мізки наших дітей, можна написати будь-що. А людьми без пам'яті, без національної гідності й гордості, зрештою, без належного рівня знань дуже легко управляти.

– Чи не задалека перспектива, враховуючи, що "удосконалюються" підручники для молодших класів?

– Вони готові владарювати довго. Втім, у процесі задурювання голів дорослим мають надійного помічника – бідність. У час, коли олігархи пухнуть від обжорства, більшість населення ледве зводить кінці з кінцями. Неможливо спокійно дивитися на стареньку бабусю чи багатодітну матір, які рахують копійки, щоб купити хлібину чи молоко. Голодними, як думають наші урядовці, теж легко керувати, бо в них на першому плані задоволення найпростіших потреб.

І, нарешті, засоби масової інформації. Не таємниця, що основною масою ЗМІ, принаймні, найвпливовішими з них, володіють зацікавлені з політичної точки зору особи. І не шкодують коштів на впровадження відповідних технологій.

– Степане Петровичу, дозвольте при нагоді акцентувати увагу наших читачів на аналізі таких технологій, який зробив лінгвіст Ноам Хомський. Тоді, як з українських шкільних підручників викидають усе, що може збудити в дитині живий інтерес, 84-річний учений пропонує ввести свою теорію в програми загальноосвітньої школи. Свою пропозицію мотивує так: ми дуже прискіпливо оцінюємо їжу для шлунка і водночас абсолютно байдужі до ерзаців, приготованих для промивання мізків. Гадаю, кожній людині цікаво знати, як і що їй вкладають у голову. А головне – навіщо. Хомський виділяє 10 основних способів маніпуляції людьми. Перший – це відволікати увагу на другорядне.

– Так, злочини, катастрофи, різні афери – чи не головне в щоденних новинах, якими нас годують. Натомість важливі, злободенні теми, ухвалення законів, які паралізують життєдіяльність усього суспільства, – все це проходить повз нашу увагу.

– Ще один безвідмовний варіант – штучно створити проблему і самим намагатися її вирішити. Наприклад, програми і способи боротьби з корупцією. Антикорупційна хвиля лише посприяла її розквіту. Адже явище розрослося до нечуваних масштабів власне з вини держапарату, але розглядається чомусь як стихійне лихо. Дієвим виявився і спосіб поступової підготовки суспільства до непопулярних заходів. Маю на увазі пенсійну й податкову реформи, про які говорили так довго, що, коли їх впровадили, на це "не звернули увагу". До речі, ці проекти є добрим прикладом і для ще одного методу. Через відтермінування виконання результати впровадження пенсійної реформи відчуємо аж через кілька років. Водночас 14 мільйонів пенсіонерів марно сподіваються отримати від держави забезпечення, вище прожиткового мінімуму.

– Не менш шкідливим є звертання до суспільства, як до немудрих дітей або розумово відсталих дорослих, інфантилізм мовних зворотів, засміченість мови. Мимоволі, якщо до вас так звертаються, ви починаєте так само відповідати, тобто занижуєте свій рівень. Вступає в силу правило сполучених полемічних посудин. В Україні воно посилюється поганим знанням мови і малим словниковим запасом перших осіб країни. Ми вже говорили про руйнування освіти в країні. Це – тиха зброя еліт. Доки політики б'ються між собою, у головах майбутнього електорату гуманітарні цінності замінюються технічними, а їхнє соціальне призначення зводиться до вміння заробляти на життя. Найпарадоксальніше, що в соціальні ліфти відбирають людей сірих, тупих, вульгарних і невихованих.

На тлі закликів до любові між людьми, патріотизму, добра і безкорисливості звучить велика кількість застережень про неминучий крах держави, непримиренність між населенням Заходу і Сходу, між католиками і православними, повідомлення про велику кількість провокацій, які плануються різними політичними партіями, на кшталт руйнування пам'ятників, обливання фарбою і обкидання яйцями опонентів тощо, тобто власне того, що породжує страх і зневіру. Додаймо ще культивування відчуття власної провини: мовляв, ми вже не раз намагалися щось змінити, але нічого у нас не вийшло, ми запрограмовані на поразки, – і матимемо повний спектр знарядь, з допомогою якого нами керують. Не кажучи вже про те, що при здійсненні простих життєвих операцій, як от купівля товарів, оформлення кредитів чи власності, обміні документів, система нав'язує тисячу способів залишити про себе інформацію.

Цю стратегію дуже добре опанував весь український владний масив – прокуратура, суди, міліція. Вся правоохоронна система – величезний каток з шипами, який безкарно їздить по нашому національному тілу. Відбуваються речі настільки свавільні, що навіть у Радянському Союзі, якою б лукавою й людиноненависницькою не була його політика, все відбувалося не так відверто й цинічно.

– Степане Петровичу, чому ж тоді Верховна Рада України першого демократичного скликання, депутатом якої Ви були, незважаючи на те, що більшість у ній явно становили поборники комуністичної ідеології, зробила більше для утвердження демократії в нашій країні, ніж це робиться зараз?

– Верховна Рада України першого демократичного скликання виявилася за своєю історичною місією фактором незворотності в процесі українського державотворення як суверенного народу. Джерелом несхитності на шляху соборності України став сам народ на всьому національному просторі, і це відчула комуністична більшість у парламенті, поставившись доволі лояльно до неминучих радикальних змін. Народна Рада блискуче використала невпевненість ще більшовицької більшості, знайшла можливість, застосувавши певні тактичні дії, ухвалити основоположні для будівництва Держави і остаточного виокремлення себе з Радянського Союзу (тобто від Росії) документи, зокрема Декларацію про незалежність України. Однак забракло частині Народної Ради стратегічного погляду на остаточне правове оформлення Держави шляхом прийняття Конституції, текст якої уже був апробований у Венеціанській Комісії та на багатьох нарадах з європейськими фахівцями, натомість була спропагована ідея дострокового припинення роботи Верховної Ради. Цього досі ніяк не може зрозуміти частина тодішньої групи 239, яка охоче підтримала б фундаментальний державотворчий документ.

Ще одне. Цілком очевидним виглядає, що комуністична більшість першого парламенту була більш українською, значно відповідальнішою за долю народу і Держави, ніж теперішня більшість, очолювана Партією регіонів.

– Однак ситуація не безвихідна?

– Абсолютно. Адже в нашому народі є потужний ресурс, який необхідно використати. Скажемо, зрозуміти процеси, які ми вже з вами обговорили, і не дати їм запанувати над собою – вже майже половина успіху. Є ще пам'ять людей 50–70-х років минулого століття, пам'ять про події, які нам зараз намагаються подати у викривленому світлі, пам'ять про моральні, соціальні, культурні цінності, які нас змушують забути. Є молодь, якій зараз 20–25 років і яка має бажання щось змінити в своєму житті. Є звичаї, традиції народні, що служать просто бездонною криницею натхнення, дарують відчуття пракоріння, силу й наснагу. Зрештою, є великі напрацювання гуманітарної науки, здатні послужити потужною інформаційною базою. Маємо, зрештою, інтелектуальні сили, зокрема вчених, політологів, з яких можемо вибрати найкращих для розробки стратегії розвитку нової держави. Однак при цій владі залучення згаданих ресурсів може викликати тільки революцію, яка, втім, може бути мирною.

– А давайте, Степане Петровичу, уявимо собі, що всі ці ресурси використано. Яким тоді буде наше суспільство? Як на мене, йому бракує (завжди бракувало) національної ідеології, якій була б підпорядкована вся його життєдіяльність. Тому прошу: поясніть для непосвячених, що таке національна ідеологія.

– Національна ідеологія в духовному форматі – це культурно-інтелектуальні, моральні засади усієї нашої діяльності. Це використання набутого впродовж тисячолітньої історії досвіду, причому так зорієнтованого, щоб кожен сприймав цей досвід як суть свого буття і мав за обов'язок примножити його і передати. Крім того, національна ідеологія повинна передбачати в рівній мірі зростання і розвиток національної економіки, національної науки й освіти, національної культури. Влада, яка опирається на національну ідеологію, повинна забезпечити кожній людині плекання і використання її природних задатків, дати можливість кожному громадянину реалізувати на практиці те, що декларується. Залишилося лише обрати владу, яка б не була глухою до цих ідей. Щоправда, для цього має бути змобілізований опір і харизматичний лідер, якого, наразі, не видно.

– І, насамкінець, кілька слів про розвиток гуманітарної науки в Україні. Ні для кого не є таємницею, що це дуже могутня зброя, особливо, коли вона в руках народу. Не випадково в часі Другої світової війни Сталін, щоб підняти бойовий дух армії, наказав видати "Нариси з історії України", "Історію запорізьких козаків" Д.Яворницького, ряд інших праць про козаччину, літературні твори, які звеличують ратні подвиги українського народу. Для нього це було непросте рішення, адже все це за його наказом було заборонено і вилучено навіть з бібліотек. Зрештою, після війни Сталін знову повернувся до свого попереднього наказу, покаравши за публікацію цих праць… видавців. Інститут, який Ви очолюєте, є потужним осередком української гуманітарної науки. Відчуваєте опіку й турботу держави про цю галузь?

– Ми працюємо за чотирма головними напрямами: етнологія, фольклор, мистецтво і народне мистецтво. При цьому не тільки вивчаємо й формуємо банк даних, а хочемо, щоб наші напрацювання були занурені в процес виховання підростаючого покоління. Тому укладаємо посібники з етнології, мистецтва, в тім числі, й народного, українського народознавства. Це дуже добра, якісна література, над якою працюють освічені люди з любов'ю до України. Вона, як повітря, потрібна і педагогам, і студентам, і просто пересічним громадянам. Інша річ, що в силу того, що держава не дбає про розвиток української науки, і передусім гуманітарної, посібники виходять у світ просто мікроскопічним накладом – 300–500 примірників на всю Україну. Але навіть на це я жебраю гроші. Між тим, учений реалізує себе лише тоді, коли його праця видана і користується попитом.

– Суспільство не просто має попит, а відчуває голод на такі праці. Чи є якісь інші способи їх поширення?

– Звичайно є. Мені, зокрема, дуже імпонувало те, що колись робило товариство "Знання": вчені, письменники, журналісти, художники виїжджали в райони і села, де в школах або в клубах зустрічалися з людьми, розмовляли на різні теми. Там же можна було придбати їхні праці. Це було ефективно і вартує того, щоб його відновити. Але організаційна робота відволікає від основних завдань, забирає дорогоцінний час. Тому цим має займатися державна структура і відповідно фінансована.

Розмову вела
Леся РУПНЯК

Закінчення. Початок на 5-й стор.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

РОСІЙСЬКИЙ ПЛАН, ОСМИСЛЕНИЙ І НЕЩАДНИЙ

У тому, що Росія йде в наступ, сьогодні вже не сумнівається ніхто. У тому, що тактична мета цього наступу – зрив підписання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, – теж. У щільній димовій завісі суперечливих повідомлень ЗМІ ведуться лише дискусії, як розцінювати перші залпи Москви, що це – сигнальні ракети чи вже розриваються бойові снаряди?

Отримавши останні зведення від надійних джерел із лінії вогню, ми можемо стверджувати: Росія відкрила перший український фронт. Поки що перший.

Як свідчать донесення розвідки DT.UA, ще донедавна Росія не розглядала економічну війну як основний засіб протидії зближенню України з ЄС та підписанню асоціації. Кремль був упевнений: перебування Тимошенко в в'язниці – найнадійніша запорука того, що Угоді не відбутися. У тому, що Тимошенко залишиться у в'язниці, Кремль також не сумнівався. І Москва дозволила собі розслабитися. Не так щоб зовсім заплющила очі на наші проєвропейські шурмури, але, очевидно, вирішила: гаразд, хай нагуляються перед весіллям – з Митним союзом, звісно.

Проте, стверджують наші джерела, на початку червня Москва отримала приголомшливу інформацію з Берліна: фрау Меркель уже не вважає тюремне ув'язнення Ю.Тимошенко нездоланною перешкодою для асоціації з Україною і схиляється до підписання Угоди. Прокинулася Москва хутко і, як ви розумієте, не в найкращому гуморі. Негайно провели екстрену нараду, на якій, згідно з інформацією джерела DT.UA, Путін поставив завдання радникові президента РФ С.Глазьєву терміново розробити стратегію недопущення підписання Україною угоди з ЄС і втягування її в МС.

Глазьєв покликав на допомогу Медведчука, що є не лише багатолітньою довіреною особою Путіна, а й, як стверджують втаємничені, вже рік виконує, на пропозицію… Януковича, роль "зв'язкового" Банкової з Кремлем. Річ у тому, що Віктор Федорович, перебравши на роль конфідента кілька кандидатур – від Льовочкіна і Бойка до Порошенка й Клюєва, – не задовольнився жодною з них. Путін і Янукович говорять "різними мовами", тому їм потрібен перекладач, роль якого іноді й виконує кум президента РФ.

Стратегію тиску на Україну було розроблено в стислий термін і покладено Путіну на стіл. Аналізуючи допущені помилки, в Москві дійшли висновку, що вони вперше програли інформаційну війну Україні. Провівши ретельний моніторинг українського телеефіру, російському лідеру не тільки продемонстрували вражаючу "нарізку" сюжетів основних українських телеканалів про те, який поганий Митний союз і як добре Україні буде після укладення асоціації з ЄС, а й додали список власників цих каналів, а також докладну інформацію про їхній бізнес та зовнішньоекономічну діяльність на російському напрямі: і про Пінчука з його трубами та ялтинськими європейськими ініціативами, і про Порошенка з цукерками та "Богданами", який особисто агітує з телеекрану за асоціацію, і про Коломойського, що нахабно поцупив "Укртатнафту", і про Льовочкіна, Фірташа, Ахметова, які наводнили Росію своєю продукцією, проте дозволяють своїм каналам очорняти Митний союз, і про Сім'ю, яка триндить про європейський вибір, але хоче заробити на російських нафтових потоках, – одне слово, про всіх, хто "жирує" за рахунок Росії й відплачує їй чорною невдячністю.

Кремль був розлючений – не можна так безпардонно кусати руку годувальника. Україну необхідно поставити на відведене їй у МС місце, вдаривши по ряду її економічних стовпів. Б'ючи по найбільших українських товаровиробниках, які експортують продукцію в Росію, Москва має намір створити значні проблеми їхньому бізнесу, тим самим примусивши власників приструнити свої знахабнілі ЗМІ і вимагати від керівництва України відмовитися від асоціації з ЄС на користь Митного союзу. Але й без тиску олігархів українська влада, за задумом, невдовзі мала відчути подих війни навіть у глибокому тилу.

За деякими оцінками, за сім місяців 2013-го український експорт знизився на 12 відсотків, у Росію – більш як на 20 відсотків. Якщо ця тенденція триватиме й від третирування українського імпорту РФ не відступиться, то на кінець року Україна може втратити від п'яти до восьми млрд дол.

Проблеми з бізнесом у найбільших експортерів і платників податків, які формують значну частку і бюджету, і ВВП, неминуче призведуть до зниження виробництва, зменшення надходжень до бюджету, невиплат зарплат або скорочення робочих місць і… що? Правильно – до зростання невдоволення електорату, який і так не особливо жалує нинішню владу. Одна з цілей Кремля – вибити електоральний ґрунт з-під ніг Януковича у східних та південних областях країни. Як показує російська соціологія, хазяїну Банкової різною мірою довіряє 21відсоток громадян України, а хазяїну Кремля – 42 відсотки. Спираючись на ці цифри, в Москві розраховують, що в пошуках винного у різкому погіршенні соціально-економічної ситуації в країні й краху надій на відновлення дружби й любові з Росією кримчани й одесити, харків'яни й запоріжці, луганчани і донеччани вкажуть на того, кому довіряють менше, і в протистоянні Януковича та Путіна підтримають останнього.

Зведення з митного поля бою

Зверстаній у червні стратегії підкорення України порохом припасти не дали. Її реалізацію розпочали негайно. Честь стати першими жертвами випала В.Пінчуку ("Інтерпайп") та С.Таруті (Індустріальний союз Донбасу): 16 липня прем'єр РФ Д.Медведєв оголосив про рішення російського уряду не продовжувати на друге півріччя квоти на безмитне ввезення українських труб. Наступним під згубний для українського шоколаду вогонь стратегічного партнера потрапили П.Порошенко та його "Рошен".

Про масовану атаку на українських виробників-експортерів широка спільнота дізналася минулої середи. Федерація роботодавців України (ФРУ) повідомила, що з 14 серпня 2013 р. "у профіль ризику системи управління ризиками Федеральна митна служба РФ до перших чотирьох десятків підприємств, які потрапили туди в липні нинішнього року, додала всіх без винятку українських експортерів. При цьому заходи запобігання ризику ще більше посилені". За інформацією ФРУ, російська митниця піддає українські вантажі тотальній перевірці, включно з вивантаженням, перевантаженням та завантаженням їх назад у транспорт. "Усе це призводить до подовження термінів простою вагонів та інших транспортних засобів і, як наслідок, веде до подорожчання або зриву поставок товарів, псування продукції, підриває позиції українських виробників на ринку РФ. При цьому російський ринок для багатьох українських підприємств – критично важливий", – підкреслюють у ФРУ. За підрахунками Федерації, експорт українських товарів до РФ у другому півріччі прогнозувався на рівні 8,5 млрд дол. "Втрати України від описаних дій російської сторони можуть сягнути, залежно від розвитку подій, 2–2,5 млрд дол. тільки в другому півріччі поточного року", – підрахували у ФРУ.

Ситуація з продукцією українських підприємств, які переживають зараз труднощі у спілкуванні з митною службою Росії, трохи інакша, ніж у випадку з "Рошеном", якому офіційно оголосили про заборону на ввезення його продукції й навіть назвали якусь нібито причину. Раптову, небувало пильну увагу ФМС РФ до українського експорту ніхто офіційно ні Україні, ні її виробникам не пояснює.

Уряд РФ офіційно відхрестився від недружніх дій, пояснивши, що рішення про зупинення українського імпорту приймала російська митна служба, зрозуміло – "дикоростуча". У ФМС РФ заявили про розширення переліку необхідних документів і вперто перешкоджають потраплянню української продукції на російський ринок. За свідченнями представників багатьох вітчизняних компаній, чий товар не може пройти розмитнення в РФ, вартові російського митного кордону діють за шаблоном: повертівши в руках сертифікати походження товару СТ1, які дозволяють його безмитне ввезення в РФ у рамках зони вільної торгівлі СНД, висловлюють сумнів у справжності документа й вимагають ще якихось підтверджень, проведення експертизи. А доти пропонують залишити товар на терміналах митниці (на місяць-два), вручаючи прейскурант на послуги зберігання, розвантаження та завантаження. Не подобається такий варіант, треба терміново доставити товар покупцеві? Будь ласка, платіть мито, встановлене для європейських імпортерів (ви ж у Європу хочете, чи не так?) і проїжджайте. Подаватимете в суд? Та будь ласка! Через півроку він винесе рішення, тоді й приходьте. Продукцію деяких українських компаній, наприклад, тих, котрі поставляють у Росію овочі та фрукти, на кордоні з особливою прискіпливістю стали перевіряти й фітосанітарні служби. У деяких, як, наприклад, в "Метінвесту", митниця стала вимагати відбір проб, внаслідок якого порушується цілісність металопродукції.

Знімальні групи деяких телеканалів мотаються по прикордонних пропускних пунктах, відстежуючи ситуацію. Не виявивши величезних черг із хур, заспокоюють телеглядачів: мовляв, поки що не все так зле. Але річ у тому, що багато великих виробників проводять розмитнення свого товару не на кордоні, а вже на території Росії на митних пунктах у місцях призначення товару. Може, хтось зазирне й туди? Що там відбувається?

І нібито формально нема до чого прискіпатися: росіяни діють відповідно до свого митного кодексу, суворо слідуючи букві, та й духу теж, кодексу та несподівано оголошених підзаконних актів. "Італійський страйк" та й годі: всі ретельно виконують свої обов'язки, чітко додержуються інструкцій, а справа, у нашому випадку – український експорт – стоїть. Ось і в Держдумі пояснюють: жодної політики, просто бюрократичні складнощі, адже Україна – не член Митного союзу, у МС їй було б простіше...

Багато українських експортерів, як, наприклад, "Оболонь", вирішили не випробовувати долі й узагалі призупинили свій експорт до РФ, вичікуючи, щоб подивитися, на які нові митні вигадки підуть росіяни. Чекати, можливо, доведеться довго, адже вигадок, і аж ніяк не тільки митних, у тих заготовлено чимало – ціла Стратегія. Її текст ми й публікуємо в цьому номері ("ДТ", ч. 29, стор. 3). Це наша інформдопомога вітчизняній владі, яка, можливо, зрозуміє, яку контрстратегію розробляти... Не бійтеся обсягу тексту. Прочитайте. Не пошкодуєте.

Чому проспали

А тепер одне з найголовніших запитань: чому Україна виявилася абсолютно не готовою до такого повороту подій? Кажуть, Микола Янович теж дуже нервово переймався ним на останньому засіданні Кабміну. Треба ж! А от за нашою інформацією, ще в лютому В.Януковича поінформували про можливі економічні "санкції" Росії; про те, що країни Митного союзу розробляють нові вимоги до якості продукції; попередили, що необхідно готуватися, у тому числі, й до можливої повномасштабної економічної блокади. Президент, як стверджують наші джерела, поділився інформацією з прем'єром, той нібито відмахнувся, мовляв, не турбуйтеся, усе вирішимо.

На тому, мабуть, обговорення "української стратегії", опрацювання розв'язків можливих економічних проблем із Росією й закінчилося. Хоча тривожні дзвіночки продовжували надходити. І від українських посольств, які свідчили про роботу росіян у країнах Європи зі створення складнощів для підписання Угоди про асоціацію та пропаганду Митного союзу. І від самої Росії, яка попереджала (правда, визнаємо, мляво), що в разі створення ЗВТ із ЄС Україна наразиться на економічні труднощі з боку МС. І від експертів, які не вірили, що Росія так просто "відпустить" Україну. І від бізнесу. До речі, процитована вище заява ФРУ – вже третя.

Проте на Банковій і Грушевського чомусь були спокійні – чи то обманувшись млявістю Росії в зимово-весняний період, чи то повіривши у власний антикризовий геній, чи то покладаючись на звичне "либонь пронесе".

Де були, чим займалися наші розвідка й контррозвідка, незрозуміло. Мабуть, угоду про те, щоб не вести специфічної роботи на території партнера, виконує тільки українська сторона... Куди дивилося наше посольство (посол, до речі, нині у відпустці, хоча, кажуть, перебуває у Москві), за ідеєю, покликане не тільки тримати руку на пульсі двосторонніх відносин, а й уловлювати його найменші зміни? Потужний викид адреналіну в Кремлі всі вони проґавили.

За нашою інформацією, уже в липні, коли в багатьох українських виробників почалися проблеми на митниці, голова ФРУ Д.Фірташ написав доповідну Януковичу, в якій навів витяги з документів Федеральної митної служби РФ, що містять список 49 "ризикованих" українських підприємств, і поінформував про труднощі, що виникли. У зв'язку з чим тільки минулого тижня (!) Президент дав доручення РНБОУ координувати роботу з оцінки ситуації та її прогнозування, а також із підготовки заходів у відповідь, оскільки, напевно, нарешті усвідомив, що це питання національної безпеки, а не приватні проблеми приватного бізнесу, як про це привселюдно заявляв перший віце-прем'єр С.Арбузов.

Тільки зараз, мабуть, візьмуться створювати ситуаційну кімнату. Ще тільки в зародку плани відкриття в уряді гарячої лінії для українських експортерів, у яких виникли проблеми з поставками продукції в Росію. Тільки останніми днями департаменти Мінекономіки почали, причому досить мляво – мозковим штурмом це аж ніяк не назвеш, міркувати: а що ж з усім цим робити? І, нарешті, тільки вчора Азаров створив групу (на чолі з віце-прем'єром Ю.Бойком) із врегулювання ситуації. До групи навіть не ввійшов представник МЗС, зате був включений "постпред МС в Україні" В.Мунтян.

А тим часом у Віктора Федоровича був іще один шанс спробувати запобігти проблемі, що насувалася, або, усвідомивши неминучість, спробувати підготува-

тися до її мінімізації. Тим більше, що до моменту візиту Путіна на святкування Хрещення Русі перші підприємства зі списку "ризику" вже почали зазнавати труднощів. За інформацією наших джерел, жодного ігнорування Путіним Януковича (яке так смакували й вітчизняні, й російські ЗМІ) під час останнього приїзду ВВП до Києва не було. Так, перша їхня зустріч справді тривала 15 хвилин. А потім, як свідчать наші конфіденти, Путін нібито запропонував Януковичу: "А поїхали на круглий стіл до Медведчука". Той відмовився, пославшись на важливі міжнародні зустрічі. "Та й вам не раджу", – сказав Янукович Путіну. Проігнорувавши зауваження, пізніше Путін приїхав до Януковича в "Залісся" з десятком папок стосовно заявлених до переговорів питань. Спілкування двох президентів тривало близько чотирьох годин. Щоправда, як подейкують злі язики, провести його Віктор Федорович запропонував за... полюванням на курипок. Тож серйозної бесіди про наболіле не вийшло. "Залісся" Володимир Володимирович покинув, збагатившись двома "новинами" – Янукович добре стріляє, і Тимошенко з в'язниці не вийде навіть після 2015 р.

За інформацією DT.UA, Путін розглядав можливість ще однієї своєї зустрічі з Януковичем на ці вихідні. Двом президентам 17–18 серпня компанію в Криму мав скласти казахстанський колега. Але Путіну потрібен був конкретний результат. Оскільки Київ білого прапора поки що не вивісив, візит скасували. Чекають.

У Києві ж намагаються активізувати мозкову діяльність, однак за гострого дефіциту мізків зробити це доволі проблематично. Ну, чому тільки вчора, через місяць (!) після перших тривожних повідомлень з Росії щодо "Рошена", українська делегація вирушила до Москви з'ясовувати стосунки з паном Онищенком? І наскільки професійна й широкопрофільна ця група "швидкого" реагування? Чому тільки минулого четверга свіжоспечений постпред України при Євразійській економічній комісії В.Суслов промимрив, що в п'ятницю, 16 серпня, в Суздалі, куди вилетіла делегація на чолі з віце-прем'єром Бойком, спробує (!) в робочому порядку включити до порядку денного ЄЕК питання про проблеми із проходженням українських товарів через митний кордон Росії. "Наскільки це вдасться зробити, сказати складно. Поки що на порядку денному це питання не стоїть", – "порадував" чиновник. Чому воно там уже не стоїть, якщо проблеми в наших експортерів почалися ще в середині липня?

Та тому, що владі це було не потрібно. Бо вона вважає, що це особисті проблеми пінчуків, тарут, порошенків, коломойських і інших великих грошових мішків. Бо досі Азаров і Арбузов, за нашою інформацією, віддавали вказівки міністрам "не підтримувати!", дуже вибірково допомагаючи лише тим, хто зміг зацікавити Сім'ю чи то часткою у бізнесі, чи то ще якимись "вагомими аргументами". Бо в Сім'ї лише два завдання – утримати ситуацію до виборів і зберегти власні доходи.

Та тільки наші недалекоглядні й недалекі "пастухи" не розуміють, що слід не тільки пестити й плекати вгодовані отари українського бізнесу, які вони безбожно стрижуть і доять, а й захищати поголів'я від північних варягів. Інакше стригтимуть й доїтимуть їх інші.

Янукович ніяк не визнає, що головна небезпека для його влади й майна – не Тимошенко, а Росія. Прийшовши до влади й боячись втратити симпатії основного електорату, він загравав із Кремлем, замість навантажити найкращі мізки країни розробкою довгострокової стратегії відносин зі стратегічним сусідом. Цього не зробили навіть тоді, коли ці відносини стали розжарюватися. Хоча заради справедливості зазначимо: а кого навантажувати? Арбузова? Прасолова? Кожару? Смішно. Хоча, напевно, все-таки трагічно. Для країни, державна машина якої неефективна навіть у мирний час. Що вже казати про надзвичайний економічний стан.

Прокинувся – подумай, що ти зробив для України

Ці слова екс-президента РФ Б.Єльцина нині мають стосуватися кожного українського політика, чиновника, бізнесмена, журналіста й громадянина.

І все-таки, що Україна може зробити в ситуації, що склалася? Ось найелементарніше.

– Негайно запустити ситуаційний центр, де групи експертів і юристів зможуть вести пошук рішень і напрацьовувати комплекс відповідних і превентивних заходів.

– Безумовно, нинішні українські проблеми мають стати предметом міжнародного розгляду. Як вважають багато експертів, Київ повинен звернутися до СОТ, членом якої є й Росія. Як свідчать наші європейські співрозмовники, Україна може розраховувати на солідну підтримку Євросоюзу в рамках організації. Здається, не залишаться осторонь і США, й інші члени СОТ, оскільки Росія – єдина за всю історію країна, яка почала порушувати правила організації (причому не тільки щодо України), не пробувши в її лавах навіть року. І хоча офіційно Росія поки що не пояснила своїх дій на українсько-російському митному кордоні, її методи – явне обмеження торгівлі, а відтак мають стати предметом розгляду СОТ.

– Слід попросити термінових консультацій і з Єврокомісією, адже це через своє прагнення підписати асоціацію з ЄС українська економіка опинилася в зоні російського прицільного вогню. Але одночасно слід максимально виконати пункти "списку Фюле", щоб до листопада не залишилося заборгованостей із "домашнього завдання".

– Варто звернутися й до Пітерського арбітражу зони вільної торгівлі СНД, адже вільною нашу торгівлю з Росією нині не назве ніхто.

На меморандумі, підписаному країнами-гарантами після відмови України від ядерної зброї, серйозно зупинятися не будемо, оскільки навіть у часи "газової війни" 2009-го ніхто не спробував скористатися його механізмами, до слова, доволі ефемерними.

– Ряд експертів вважає, що слід запроваджувати дзеркальні заходи щодо російських виробників, обмеживши їхній експорт в Україну. Так, від цього постраждають і українські підприємства, але на війні без втрат не буває. Тим більше на війні нервів. Насамкінець, грузинам вдалося ж вистояти...

– Чудовий об'єкт для пильної уваги – ЧФ РФ у Криму.

– А що, коли зупинити прокачування російського газу, наприклад, засумнівавшись у його російському походженні або визнавши його якість не відповідною українським стандартам? Євросоюз збуриться? Так треба ж виводити наші проблеми на міжнародний рівень. Гадаєте, жартуємо? Ні, почули цю пропозицію від досить серйозних людей. "На війні як на війні", – кажуть вони.

Ми ж вважаємо, що витримати цю "психічну атаку" можна тільки об'єднавшись. Повинні консолідуватися українські олігархи, адже очевидно, що час, коли проблеми можна було розв'язувати індивідуально, за принципом "кожен сам за себе", минув. Спільна загроза має згуртувати й спонукати до вироблення плану скоординованих дій.

Має мобілізуватися й українське суспільство. Так, Росія – наш сусід і партнер, який називається стратегічним. Але поводиться вона не по-сусідськи й вже тим більше не по-партнерськи. Невже для когось це все ще не очевидно? Українська інтернет-спільнота вже вибухнула закликами до співгромадян не купувати російських товарів. У нас для цього не менше підстав, ніж в американців і європейців, які демонстративно виливають останніми тижнями на асфальт російську горілку.

Росія навряд чи очікує від України дієвої відсічі. І тому, що не гірше за нас із вами знає ціну українській владі – її інтелекту, професіоналізму й патріотизму. І тому, що останні півтора десятка років Київ реагував на всі підступи Москви або жалюгідною посмішкою Ванюкіна, або злісним шипінням – не більше. Україна так і не спромоглася задіяти Меморандум про гарантії її безпеки, звернутися в Стокгольмський арбітраж, змарнувала можливість розв'язати багато своїх економічних проблем із Москвою в рамках СОТ на етапі вступу туди Росії.

У переддень Дня незалежності громадяни, влада, опозиція, журналісти, "третій сектор" мусять вирішити, яка Україна нам потрібна. "Подарункова" чи справжня. Яку треба заслужити і яку треба обстояти.

Юлія МОСТОВА, Тетяна СИЛІНА, "ДТ", № 29, 2013

 ГОРДІСТЬ УКРАЇНИ

"НАРОДНА ПІСНЯ – ПЕРЕВІРЕНА ЧАСОМ"

Нинішній рік для Анатолія Авдієвського є тричі ювілейним: хору імені Верьовки, який очолює маестро, виповнилося 70 років, він сам сьогодні святкує 80-річний ювілей, а ще разом із дружиною відзначить "золоте" весілля. "Через два роки буде півстоліття, як я керую хором імені Верьовки. Думаю, що аналогів такого довгожительства ви не знайдете в світовій практиці, – сміється маестро. – Сам не знаю, з чим це пов'язано. Мабуть, уже треба тікати – дати дорогу молодим". При цьому Анатолій Тимофійович сповнений планів і задумів: коли "УМ" завітала в його робочий кабінет, він, обкладений нотами і книжками, готував до опрацювання новий твір. "Маю оце адаптувати зі старослов'янської", – пояснює він, показуючи на псалми, які незабаром виконуватиме хор імені Верьовки.

"Грав на весіллях – заробляв харчі"

– Анатолію Тимофійовичу, дата вашого народження – серпень 1933 року. Ви з'явилися на світ, коли Україна помирала. Як вашій родині вдалося вижити у той страшний час?

– Я народився у селі Федвар, що на Кіровоградщині. Батько й мати не любили говорити про ті трагічні події. Але все ж іноді щось та згадували. Тато був ветеринарним лікарем. Одного ранку хотів відкрити двері будинку й не зміг: до нашої хати йшли люди з надією, що, може, знайдуть тут якусь кісточку чи останки якоїсь тварини. Знесилені, вони падали біля дверей. І тоді зганяли тих, хто ще якось міг ходити; вони тягнули отих живих мертвих, які ще кліпали очима, але вже не могли рухатися, й скидали в рів, розташований неподалік. Упродовж 1933 року село перестало існувати – практично вимерло. Тому батько, дізнавшись, що на Одещині організовують радгоспи, де за працю платять гріщми, знайшов там роботу. Наша сім'я переїхала.

Так і вижили. Батько розповідав мені навіть таку трагічно-комічну історію. До нього прийшла дружина представника ЧК – сита, гарно одягнена. Принесла песика. Мовляв, допоможіть, не хоче їсти. Батько глянув, а собака такий перегодований, що йому вже просто не лізе! Тато в мене був метикований, от і каже: "Ситуація складна, треба тварину в стаціонар помістити й серйозно лікувати не менше місяця. Але треба добре годувати: приносьте їй ковбаску, сальце, молочко" (сміється). Коли дамочка пішла, він каже санітару: посади її на воду і нічого не давай. Отак собака той нас і годував. Хазяйка, коли прийшла за ним і щось дала їстівне, то песик після такої дієти мало з рукою не відхопив. А жінка довго дякувала, що "лікування" допомогло.

– Після війни, коли країна потребувала робочих рук, інженерів, агрономів, ви раптом подали документи в музичне училище. Як ваші рідні сприйняли такий вибір?

– Я спочатку подав заяву у верстатобудівельний технікум. Але музика в моєму житті була змалку. Я ще дитиною грав на акордеоні. Німецькому, його з війни привіз мій дядько. Мене часто запрошували на весілля – я ходив, заробляв гроші, точніше харчі, бо тоді натурою платили. Було мені років 13–14. Брав участь у художній самодіяльності, грав у оркестрі, виконував невеликі ролі в театральних колективах, співав у хорі – мені подобалося, це було ніби моє друге життя.

І от, коли вже подав документи до верстатобудівельного, йшов із товаришем по вулиці Островидова в Одесі, де консерваторія розташована. Через дорогу – музичне училище. Тоді в ці навчальні заклади були недобори, тому брали всіх, хто мав хоч якісь музичні здібності. Із відчинених вікон звучали музика, спів. Мій колега і каже: "Біжи, спробуй". Зайшов, от, мовляв, граю на акордеоні. Мені дали інструмент, я їм польку, потім якусь українську народну зіграв, і мене взяли. Батько до мого вибору поставився скептично, бо він вважав, що треба мати фах. А це все – так, забава. Але потім змирився. Згодом у складі трьох відсотків найкращих учнів мене перевели з училища в консерваторію.

У музиці теж не одразу визначився. Я перепробував грати на всіх музичних інструментах: шукав, може, щось мене зачепить. Бо акордеони як елемент західної культури за вказівкою Сталіна вилучили з навчальних програм – на них же німці грали... Потім мене на хормейстра перевели до Пігрова. Я коли почув, як у нього звучить хор – а він у Пігрова звучав божественно, – душа моя ніби піднялася над землею. І я твердо вирішив, що здобуватиму спеціальність диригента-хормейстра.

"У верхах Верьовку часто клювали, попадало йому бідному"

– До колективу, який зараз очолює, вас запросив сам Григорій Верьовка...

– Після консерваторії я поїхав на Житомирщину, де організував у 1958 році хор "Льонок". Аж поки на якійсь нараді Хрущов не сказав: "Хватіт петь і танцевать за государствєнниє деньгі!" Може, він просто так сказав, але українські партбоси сприйняли це як команду до дій. І скоротили до тридцяти колективів – капел, народних хорів, симфонічних оркестрів. Хоча Росія – не скоротила жодного! У нас у "Льонку" було до 80 осіб, а залишилося 34. Це з урахуванням балету і невеличкого оркестру. Від хору одні руїни залишилися, як працювати? Тому дзвінок від Григорія Гурійовича, який запрошував мене своїм асистентом, був вчасний.

Закінчення на 12-й стор.

ГОРДІСТЬ УКРАЇНИ

"НАРОДНА ПІСНЯ – ПЕРЕВІРЕНА ЧАСОМ"

– Ви працювали з Григорієм Верьовкою пліч-о-пліч. Яким він вам запам'ятався?

– На мене він справив враження надзвичайно доброї, лагідної, мудрої людини. Це був видатний музикант, закоханий у народну пісню. Вся його музика просякнута мелосом української пісні. Колектив дуже любив свого керівника. А от у верхах Верьовку часто клювали, попадало йому бідному. І він дуже переживав через це. А відсіч дати не міг – був дуже дипломатичний, м'який чоловік.

На той час уже гостро постало питання омолодження колективу. Верьовка це відчував. Бо вже існували проблеми в організації гастролей: дехто був у віці, більшість мали сім'ї, дітей. Як тільки їхати – півколективу не може, відмовляються. А Григорій Гурійович не міг натиснути на них. І звільнити не міг, казав: "Я ставлюся до них, як до своїх дітей. Вони ж усі до мене прийшли молодими".

Уряд поставив вимогу – скоротити половину колективу. Ми були на гастролях у Пологах на Запоріжжі, коли нам дали команду зібрати художню раду й визначити, хто піде, а хто залишиться. Цілу ніч ми прослуховували людей. Це була драматична сторінка для колективу, яка й досі мені болить. Були і сльози, й розпач... Потім я ще займався працевлаштуванням звільнених, вони ж, окрім як співати, більше нічого не вміли. Декого влаштовували продавцями в кіоски з продажу преси, де не потрібна була спеціальна освіта. А потім знову рішення згори: поновити склад колективу за рахунок молодих кадрів. Дозволили навіть більше набрати людей, ніж було перед тим. Григорій Верьовка на той час уже пішов із життя.

"Не очікував побачити дружину аж у Америці"

– Дружину Ви також у хорі Верьовки зустріли?

– Ні, вона працювала в Черкаському хорі. Вже коли я був асистентом Григорія Гурійовича, мене відправили в Черкаси – там хор несподівано залишився без керівника. Майя танцювала в балеті. Вона в мене унікальна, з непростим характером, напевно, цим і зачепила. Ми досить швидко одружилися...

Пригадую, на Закарпатті один поляк зробив знімок моєї дружини. У віночку, з короваєм. Потім із тим фото зробили буклетик на кількох іноземних мовах. А якось ми, добираючись у Бразилію, мали зробити пересадку в Нью-Йорку. І от переходячи з одного терміналу в інший, у холі раптом бачу величезний портрет метрів десять на вісім. На ньому – моя дружина з хлібом-сіллю. Ми аж роти порозкривали, бо не очікували побачити її аж у Америці *(сміється)*. Фотограф на тому фото ще й заробив.

– Ви працювали разом, отже, на роботі керували своєю дружиною, а вдома хто був за старшого?

– Вона досі прагне керувати, а я супротивлюсь. Хоча зараз значно рідше, бо ми ж уже у віці *(сміється)*. Замолоду я був дуже принциповий – у роботі нікому ніяких привілеїв. Дружина – не дружина, а дисципліна однакова для всіх. Вона знала про це. Запізнення у нас не віталися. Ото вирішено – автобус на гастролі відходить о шостій – значить, о шостій він і поїде. Навіть я сам, бувало, брав таксі і наздоганяв колектив у дорозі (сміється). Люди до цього звикли, і їм же легше було потім, бо є внутрішня дисципліна. Під час однієї з репетицій дружина отримала травму хребта. Відтоді їй допікають сильні болі. Пропонували операцію, вона не погодилася. Багато рухається, й це допомагає їй боротися з недугою. Зараз вона в селі – маємо в Трипіллі будиночок, повертатися до Києва не хоче. Там, каже, їй краще.

"Дивлюся телебачення і нічого українського там не бачу"

– Сьогодні хор, який Ви очолюєте, можна частіше зустріти на гастролях за кордоном чи в регіонах, аніж у Києві. У нас же частим гостем є Кубанський хор. Чому?

– Я сам над цим довго думав і дійшов висновку, що це аспект політики. І політика ця керується не з Києва. В Києві чиновники є, напевно, тільки виконавцями якихось програм, які не дають можливості нашому хору їздити з концертами навіть по своїй рідній країні. Скільки разів я порушував це питання перед одним Президентом, перед іншим – нічого не змінилося. Думаю, нас навмисне тримають в ізоляції від свого народу. Наш хор – це носій української національної культури і колосальної енергетики. А комусь це не потрібно. Не потрібно, щоб були свідомі, патріотично виховані українці.

Відомий фахівець у сфері музичнодуховного виховання Золтан Кодай, коли його запитали, в якому віці слід починати музично-естетичне виховання дитини, сказав: "За 9 місяців до її народження". А потім зробив паузу і додав: "Ні, за 9 місяців до народження матері дитини". Бо якщо мати не вихована в патріотичному дусі до своєї землі, то чекати, що дитина виросте і сама дійде до цього, примарно. Особливо, якщо її виховують на шоу-бізнесовій культурі... Я от дивлюся телебачення і нічого українського там не бачу. На превеликий жаль. То псевдокультура, й життя її коротке. А народна пісня – справжня, перевірена часом. У ній – наша історія, наша мова, наше коріння. Це пуповина, яка пов'язує нас із рідною землею. Вона – як голос матері, який пізнаєш із тисяч голосів. Ми бачили на гастролях, як діє на людей українська народна пісня: і діти плачуть, і дорослі. Недарма казав Чайковський: "Я знаю багато талановитих народів, але є тільки один народ-композитор – це українці".

Наш колектив – це не шоу-бізнес, ми не заробітчани. Ми колектив, який держава утримує для того, щоб він підносив на певний рівень традиційну національну культуру. Ще при Кучмі наш колектив отримав статус Національного. А тепер думають, як би зробити так, аби цього статусу нас позбавити. Наприклад, коли мали приймати бюджет, у ньому взагалі не була передбачена фінансова підтримка національних колективів. Мабуть, щоб вони взагалі зникли з лиця землі. Але цього, на щастя, не сталося.

– Скільки концертів ви даєте за рік?

– Норма – 65–70 концертів. Ми її виконуємо. А буває – й перевиконуємо. Останнім часом нами зацікавилася Росія. Незабаром поїдемо у великий гастрольний тур. Даватимемо концерти в Москві, Санкт-Петербурзі, в усіх обласних центрах аж до Ростова. Прийшло запрошення з Краснодарського краю... Не знаю, з чим це пов'язано, але зараз ми досить затребувані. Хоча був період, коли ми мало гастролювали.

Наші концерти завжди відбуваються з успіхом, зали – повні. Бо люди приходять, щоб напитися того, чого не побачиш по телевізору і майже не почуєш по радіо. І бачу в залі багато молодих облич. То неправда, що нашою творчістю цікавиться лише старше покоління.

– А наскільки охоче молодь іде до вас працювати? І чи є, окрім гарного голосу, інші вимоги до виконавців? Важливими є зріст, фігура?

– Аякже! Сценічні дані – це обов'язково. Молодь хоче в нас співати. Але пісню мало співати, її треба відчувати. Моє кредо – смислова інтонація. Бо звук, який не підтримується ніякими емоціями, – все одно, що гудок паровоза. Тому має бути смислова інтонація, те, що йде від серця. А в нас молодь з музичною освітою часто навіть ноти не вміє відтворювати. Інтелект музичний – на нулі. Я ж дійшов висновку, що без інтелекту мистецтво взагалі не може існувати. І колектив без нього не може творчо зростати.

– Давно хор Верьовки востаннє записував диск?

– Це для нас дійсно проблема. Зараз із нагоди 70-річчя хору хочемо записати диск. Є ж із ким: чоловічий хор у нас такий, що навряд чи є ще десь аналогічний – дуже міцні голоси. Жіночий хор, із професійної точки зору, теж хороший. Але немає де! У нас був будинок звукозапису. Там працювали професіонали високого класу. Потім усе розвалилося, тому що звукозапису як такого не існувало. У технічному плані зараз можна що хочеш робити, ми вже купили стерео-мікрофон, який уловлює звуки з усіх боків. А от приміщення підходящого нема. Ми тут пробували (на бульварі Шевченка, 50–52, де розташована репетиційна база хору. – **Авт.**), але через стіни пробивається шум вулиці, це заважає. Для камерних хорів ще можна щось знайти, а записати великий хор ніде. З такою ж проблемою і "Думка" стикається, й усі великі колективи. Наша фольк-опера "Цвіт папороті" на музику Євгена Станковича так ніде й не зафіксована. А хотілося б, щоб вона була збережена...

Ліна КУШНІР
"УМ", ч.117

Закінчення. Початок на 11-й стор.

ДОВІДКА. *Національний заслужений академічний український народний хор України ім. Г. Г. Верьовки засновано під час війни – 1943 року – в Харкові. На сьогодні колектив складається з майже 160 осіб, до його складу входять хорова, оркестрова й танцювальна групи. Хор вдало поєднує народну й академічну манеру співу, тому його репертуар надзвичайно різноманітний – від пісенної автентики до оригінальних композиторських творів, від кращих здобутків духовної спадщини до шедеврів світової класики, хорові кантати, поеми, фольк-опери. Зі своїми концертами колектив побував у 50 країнах світу. Понад 80 осіб удостоєні почесних звань народного артиста або заслуженого.*

У радянські часи студія звукозапису "Мелодія" "штампувала" платівки хору рекордними тиражами, а колектив навіть удостоївся "Золотого диска" за великі вінілові наклади – близько 8 мільйонів примірників. Ніхто з українських виконавців тих часів цього рекорду не перевершив.

ДОСЬЄ
Анатолій Тимофійович Авдієвський

Видатний український хоровий диригент, академік, народний артист України.

Народився 16 серпня 1933 року в селі Федвар (нині – с. Підлісне) на Кіровоградщині. Дитячі роки пройшли в Цебриковому на Одещині.

1958 року закінчив Одеську державну консерваторію імені А.Нежданової. У 1958–1963 рр. – засновник, художній керівник і головний диригент Поліського ансамблю пісні і танцю "Льонок". У 1963–1966 рр. очолював Черкаський український народний хор. З 1966 р. – художній керівник і головний диригент Українського народного хору ім.Г.Верьовки. Професор, голова Наглядової ради Національної музичної академії ім.П.І.Чайковського, директор-проректор Інституту мистецтв Національного педагогічного університету ім.М.П.Драгоманова. Герой України, народний артист СРСР, лауреат Державної премії СРСР та Національної премії України імені Тараса Шевченка. У травні 2013 року на Алеї зірок на Хрещатику відкрито зірку Анатолія Авдієвського. Його життю і творчості присвячено книжку "Портрет хору з мозаїки. Маестро Анатолій Авдієвський" Володимира Корнійчука.

Наступне число "Нації і держави" вийде 5 вересня 2013 року.

Видавець Конгрес Українських Націоналістів
Засновник та шеф-редактор Степан Брацюнь
Редакційна колегія Іван Белебеха, Іван Головацький, Ярослав Радевич-Винницький.

Адреса редакції: 01001, вул. Хрещатик, 21, пом. 111, м.Київ; тел./факс (044) 279-78-08 e-mail: nacija@ukr.net
Адреса видавця: 01004, вул. Антоновича, 36, м. Київ, тел./факс 235-37-61

Реєстраційне свідоцтво: Серія КВ № 7970, видане Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України 08.10.2003 р.
Передплатний індекс: 09715
Банківські реквізити: СПД Брацюнь Степан, р/р №26008013932801 у філії "Центральне регіональне управління ВАТ "Банк "Фінанси і кредит", ТОВ м. Київ, МФО 300937, ЄДРПОУ 2305606776

Газету набрано і зверстано у комп'ютерно-видавничому центрі Конгресу Українських Націоналістів.
Газету видрукувано у ТОВ "Поліграфічна компанія "Інтерекспресдрук"
Замовлення №
Наклад 14 000 прим.
Ціна договірна

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9